

Jaroslav Benák (ed.)

CÍRKEV A STÁT 2022

sborník příspěvků z konference

MASARYKOVA
UNIVERZITA

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO SCIENTIA

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

CÍRKEV A STÁT 2022

sborník příspěvků z konference

Jaroslav Benák (ed.)

Masarykova univerzita
Brno 2022

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Konference Církev a stát – 28. ročník“ MUNI/B/0970/2021 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2022.

Recenzent:

prof. Damián Němec, dr

Gratis Open Access – <https://www.press.muni.cz/open-access>

© 2022 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-280-0152-0 (online ; pdf)

OBSAH

Předmluva	7
Změny v kanonickém trestním právu se zaměřením na majetkové trestné činy	9
<i>Jakub Nagy</i>	
Zásady trestní odpovědnosti v trestním právu katolické církve s přihlédnutím k českému trestnímu zákoníku č. 40/2009 Sb.	22
<i>Jiří Dvořáček</i>	
Postavení obětí v kanonickém trestním právu očima viktimologie	33
<i>Jiří Novák</i>	
Přímé novelizace kodexu kanonického práva	49
<i>František Ponižil</i>	
Reforma Římské kurie a postavení laiků za papeže Františka	65
<i>Monika Menke</i>	
Role osobní víry při uzavírání manželství v katolické církvi	80
<i>Jiří Zámečník</i>	
Diskriminace církvi v ČR v oblasti udělování grantů na práci s dětmi a mládeží	87
<i>Tomáš Grundzga</i>	

PŘEDMLUVA

Letošní ročník konference Církev a stát byl tradiční v tom směru, že se opět v Brně v září sešli zájemci o problematiku vztahu státu a náboženských společenství a ze svých právních, teologických i dalších perspektiv prodiskutovali různé aspekty tématu. Ve dvou směrech byl letošní ročník konference návratem. Předně jsme se vrátili k běžnému setkávání bez covidových restrikcí. Dále pak jsme se po mnohaleté přestávce vrátili k tématům kanonického práva jakožto právního řádu katolické církve. V mezidobí se odehrála řada právních změn, které řečníci účastníkům zprostředkovali.

Změny v kanonickém právu trestním prezentoval Jakub Nagy, který se zaměřil primárně na oblast majetkových deliktů. Obecnější otázku trestní odpovědnosti zpracoval Jiří Dvořáček. Jeho příspěvek srovnává úpravu světského trestního práva a dvou kodexů práva kanonického. Vedle v českém prostředí známějšího CIC pojednává i o kodexu CCEO závazném pro východní katolické církve. Tématu postavení obětí v kanonickém trestním procesu se z viktimologické perspektivy věnoval Jiří Novák.

Reformy papeže Františka se ovšem nedotkly pouze trestního práva. Obecnější téma nepřímých novel kodexu CIC přináší příspěvek Františka Ponížila. O reformě Římské kurie a postavení laiků pojednává příspěvek Moniky Menke. Kanonickoprávní blok potom uzavírá úvaha Jiřího Zámečnicka o roli osobní víry při uzavírání církevního sňatku.

Své letošní první videoposelství věnoval papež František tématu náboženské diskriminace. Toto téma nemá význam jen pro církev a kanonické právo, ale i pro právo konfesní, jež k brněnským konferencím nezbytně patří. V bloku věnovanému diskriminaci z důvodu náboženství vystoupila letos Lenka Kříčková působící v Kanceláři veřejného ochránce práv a představila data a vybrané kauzistiky z působení ochránce v této oblasti. Vystoupil rovněž zakladatel konference Církev a stát Michal Lamparter se svým příspěvkem věnovaným Augustinu Navrátilovi jakožto oběti náboženské

diskriminace. V našem sborníku je toto téma reprezentováno příspěvkem Tomáše Grundzy o potenciální nerovnosti v oblasti přidělování dotací (ne)církevním subjektům.

Věřím, že předkládaný sborník přinese čtenářům řadu zajímavých úvah a podnětů k zamyšlení.

Jaroslav Benák
editor

ZMĚNY V KANONICKÉM TRESTNÍM PRÁVU SE ZAMĚŘENÍM NA MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINY

Jakub Nagy

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Cílem příspěvku je seznámit čtenáře s hlavními změnami a novinkami v trestním právu katolické církve latinské, které bylo kompletně novelizováno Apoštolskou konstitucí *Pascite gregem Dei*. První kapitoly příspěvku jsou věnovány pramenům trestního práva, důvodům vedoucím k nutnosti trestní právo novelizovat a hlavním změnám v obecné části trestního práva. Ve druhé části jsou představeny nové skutkové podstaty trestných činů chránících církevní majetek.

Keywords in original language

Apoštolská konstituce *Pascite gregem Dei*; trestní právo; trestný čin; trest; církevní majetek.

Abstract

The aim of this paper is to acquaint the reader with the main changes and novelties in the penal law of the Latin Catholic Church, which was completely amended by the Apostolic Constitution *Pascite gregem Dei*. The first chapters of the paper are devoted to the sources of penal law, the need to amend penal law and the main changes in the general part of penal law. In the second part, new criminal offenses protecting church property are presented.

Keywords

Apostolic Constitution *Pascite gregem Dei*; Penal Law; Crime; Punishment; Church Property.

1 Hlavní prameny kanonického trestního práva do 8. prosince 2021

Trestní právo katolické církve latinské je na všeobecné úrovni upraveno převážně v VI. knize Kodexu kanonického práva z roku 1983 („CIC/1983“), nazvané *Církevní tresty* (*De sanctionibus in Ecclesia*), v kán. 1311–1399.

Mimo kodifikovanou právní úpravu obsahuje trestněprávní materii také motu proprio Jana Pavla II. *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 30. dubna 2001, kterým byly formou listu Kongregace pro nauku víry, rozeslaného dne 18. května 2001 všem katolickým biskupům, vyhlášeny Normy týkající se závažnějších trestných činů vyhrazených Kongregací pro nauku víry (*Normae de gravioribus delictis*). Ty obsahují vybrané trestné činy, jejichž projednání je vzhledem k jejich mimořádné závažnosti vyhrazeno právě uvedenému dikasteriu.¹ Normy byly 21. května 2010 novelizovány: katalog vyhrazených trestných činů byl rozšířen² a promlčecí lhůta k podání obžaloby byla v jejich případě prodloužena z 10 na 20 let.³

Trestní normy dále obsahuje Obecný dekret Kongregace pro nauku víry z 19. prosince 2007 vymezující trestný čin pokusu o udělení svátosti svěcení ženě⁴ či dekret téže kongregace z 13. září 1988 trestající nahrání obsahu svátostného vyznání hříchů anebo jeho zveřejňování prostředky sociální komunikace.⁵

Pramenem trestního práva může být i partikulární zákon, avšak nesmí obecné právo zmírňovat. Právní obyčej pramenem trestního práva být nemůže.⁶

¹ Jedná se např. o trestný čin pohození eucharistických způsob nebo jejich odnesení či ponechání si k svatokrádežnému účelu či o trestný čin proti šestému příkázání Dekalogu, kterého se dopustil duchovní s osobou mladší osmnácti let.

² Např. o trestné činy proti víře (hereze, apostaze a schisma) či o trestný čin pokusu o udělení svátostného rozhřešení při nemožnosti je platně udělit.

³ Ustanovení o délce promlčecí lhůty může navíc Kongregace derogovat, tedy stanovit pro vyhrazené trestné činy v podstatě i nepromlčitelnost. Viz čl. 7 § 1 *Norem*. In: *Acta ČBK* 2010, č. 5, s. 124 a násl.

⁴ In: *AAS* 2008, č. 100, s. 403.

⁵ In: *AAS* 1988, č. 80, s. 1367.

⁶ TRETERA, J. R., HORÁK, Z. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vyd. Praha: Leges, 2021, s. 328.

2 Novelizace kanonického trestního práva účinné od 8. prosince 2021

Dne 8. prosince 2021 nabyla účinnosti Apoštolská konstituce *Pascite gregem Dei* („Pásť Boží stádeč“) z 23. května 2021, kterou se celá VI. kniha Kodexu nahrazuje novou trestněprávní úpravou. V důsledku této změny bylo více než 70 % kánonů změněno, 10 % odstraněno a jen 17 % zůstalo beze změny.⁷

Hlavním smyslem novelizace celého systému trestního kanonického práva je především jeho zpřísnění a důraz na jeho důsledné uplatňování v praxi. To plyne z preambule zákona, z normativního textu změněné úpravy, jakož i z názvu samotné VI. knihy, který nově zní: *De sanctionibus poenalibus in Ecclesia*.

Současně s Apoštolskou konstitucí nabyly účinnosti také nové *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*,⁸ novelizující *Normae de gravioribus delictis* z roku 2010. V dalším textu se však budu zabývat jen Apoštolskou konstitucí *Pascite gregem Dei*.

3 K nutnosti změnit kanonické trestní právo

V Apoštolské konstituci *Pascite gregem Dei*, k níž je normativní text nové VI. knihy CIC/1983 připojen, papež František mimo jiné uvádí:

„Chybné chápání niterného spojení, které v církvi existuje mezi projevem lásky a užitím trestní disciplíny, pokud to okolnosti a spravedlnost požadují, způsobilo v minulosti mnoho zla. Tento styl myšlení – jak zkušenost učí – s sebou nese riziko života podle mravů, jež jsou s disciplínou v rozporu a ke jejichž léčbě nepostačují pouhá napomenutí nebo rady. Tato situace v sobě skrývá nebezpečí, že by se postupem času takový způsob jednání stal návykem, takže by náprava byla obtížnější, a že by mezi věřícími rozesel mnoho pohoršení a zmatků. Proto se užití trestů ze strany pastýřů a představených jeví jako nezbytné.“⁹

⁷ Viz ARRIETA OCHOA DE CHINCHETRU, J.I. Intervention at Press Conference to present the new Book VI of the Code of Canon Law. *Holy See Press Office* [online]. 1. 6. 2021 [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2021/06/01/210601e.html>

⁸ Promulgované v deníku *L'Osservatore Romano*. 7. 12. 2021, roč. 161, č. 279, s. 6.

⁹ Viz *Akta ČBK*. 2021, č. 16, s. 304. Oficiální český překlad Apoštolské konstituce *Pascite gregem Dei* a nové VI. knihy CIC/1983 je zveřejněn v *Aktech ČBK*. 2021, č. 16, s. 302–347.

Svatý otec dále zdůrazňuje, že je to především odpovědnost pastýřů Božího lidu (tj. zejména biskupů), aby bylo trestní právo řádně aplikováno. To oni mají pečovat o spravedlnost a dobro věřících. Je-li to potřeba, mají povinnost ukládat tresty. Jejich nedbalost v přístupu k trestnímu právu znamená, že svůj úřad neplní řádně a věrně.

4 Hlavní novinky a změny v kanonickém trestním právu

Do kán. 1311, prvního kánonu VI. knihy Kodexu, byl vložen nový § 2, který představuje základní východisko nového pojetí kanonického trestního práva. Ukládá církevním představeným povinnost chránit a podporovat dobro věřících nejen pastorační láskou, životním příkladem, radou či napomenutím, ale, je-li to potřeba, i ukládáním nebo vyhlášením trestů.

Uvedený kánon úzce souvisí s kán. 1341, který stanoví ordináři povinnost, nikoli pouhou možnost, zahájit soudní nebo správní řízení za účelem uložení nebo vyhlášení trestu vždy, když zjistil, že ani cestou pastoračního úsilí nelze dostatečně obnovit spravedlnost, napravit pachatele a odstranit pohoršení.

Vedle těchto dvou klíčových změn, odrážejících úsilí centrálního zákonodárce o celkovou proměnu v přístupu k trestnímu právu, byly v trestněprávní úpravě učiněny tyto změny:

- nově byla zakotvena presumpce nevinny (kán. 1321 § 1),
- nově je stanovena povinnost, nikoliv jen možnost, uložit těžší trest při výskytu přitěžující okolnosti (kán. 1326 § 1),
- při výskytu přitěžující okolnosti se jinak fakultativní trest nově mění na trest obligatorní (kán. 1326 § 3),
- nově může být zákonem či trestním příkazem rozsah interdiktů zúžen jen na zákaz některých jednotlivých úkonů uvedených v kán. 1331 § 1 odst. 1 až 4 či jiných jednotlivých práv (kán. 1332 § 2),
- trest suspenze může nově postihnout i laika (v praxi jen soudce-laika; kán. 1333 § 1),
- k nápravnému trestu (censuře) je nově možné uložit i pořádkové tresty (kán. 1335 § 1),
- pořádkové tresty byly nově rozděleny na příkazy, zákazy, zbavení a propuštění z klerického stavu a přibýly tři nové tresty: příkaz uhradit

pokutu / peněžitý obnos pro církevní účely podle pravidel stanovených biskupskou konferencí, zbavení pověření zpovídat nebo kázat a zbavení všech církevních požitků nebo jejich částí podle pravidel stanovených biskupskou konferencí (kán. 1336),¹⁰

- některé pořádkové tresty mohou být nově i sankcemi *latae sententiae* (kán. 1338 § 4),
- v případě neúčinnosti trestního opatření (napomenutí, důtky) je nově stanovena povinnost vydat trestní příkaz, a dále možnost podrobit pachatele dohledu (kán. 1339 § 3 a 4),
- prominutí nápravného trestu je nově vázáno na náhradu případné škody (kán. 1358 § 1),
- u vybraných trestných činů byla prodloužena prekluzivní lhůta (kán. 1362),
- byly přidány nové trestné činy (viz např. níže uvedený trestný čin krádeže církevního majetku),
- došlo k inkorporaci některých mimokodexových trestných činů, např. pokusu o vysvěcení ženy (kán. 1379 § 3),
- došlo k úpravě názvů statí¹¹ a k přesunu skutkových podstat jednotlivých trestných činů.^{12, 13}

Uvedené sice představuje podstatné změny oproti dosavadnímu, avšak není ničím, co by dějiny kanonického trestního práva neznaly. Mnohá podobná ustanovení totiž obsahoval Kodex kanonického práva z roku 1917, který umožňoval podrobit pachatele dozoru (kán. 2306 a 2311), znal trest peněžní pokuty (kán. 2291 odst. 12) či trestný čin přivlastnění nebo zadržetí majetku anebo práva příslušející Římské církvi (kán. 2345). Nové trestní právo se tak do jisté míry navrácí ke starší právní úpravě, která se v historii zjevně osvědčila více, než rozvolněná trestněprávní úprava Kodexu z roku 1983.

¹⁰ Česká biskupská konference dosud žádná pravidla nestanovila.

¹¹ Např. starý název VI. stati nazvané *Zločiny proti lidskému životu a svobodě* byl vhodně přejmenován na *Trestné činy proti lidskému životu, lidské důstojnosti a svobodě*.

¹² Např. trestný čin pohození eucharistických způsob („starý“ kán. 1367) byl systematicky lépe přesunut z první stati zvané *Zločiny proti náboženství a jednotě církve* do třetí stati *Trestné činy proti svátostem* (nový kán. 1382 § 1).

¹³ Přehled všech hlavních změn obsahuje např. článek prof. Antonína Ignáce Hrdiny Co se (ne)změnilo rekodifikací kanonického trestního práva hmotného. In: *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2021, roč. 84, č. 3, s. 13–28.

5 Vybrané trestné činy proti majetku

Ochranu církevního majetku měl ve staré právní úpravě VI. knihy CIC/1983 zabezpečovat především kán. 1377, vymezující zločin převedení církevního majetku bez předepsaného dovolení, se sankcí potrestání pachatele spravedlivým trestem. Tento trestný čin se, ve změněné podobě a s konkrétněji vymezenou sankcí, nově nachází v kán. 1376. Spolu s ním byly do uvedeného kánonu zařazeny nové skutkové podstaty majetkových trestných činů a u všech byla promlčecí (správně: prekluzivní) lhůta prodloužena ze 3 na 7 let.¹⁴

Nový kán. 1376 zní:

„§ 1. Tresty uvedenými v kán. 1336 § 2 až 4, při zachování povinnosti nahradit škodu, bude potrestán:

- 1. kdo si přisvojí církevní majetek nebo zabrání, aby z něj byly brány výnosy;*
- 2. kdo bez předchozího předepsaného projednání, souhlasu nebo dovolení nebo bez splnění jiného požadavku, stanoveného právem pro platnost nebo dovolenost, zcizí církevní majetek nebo na něm provede úkon správy.*

§ 2. Spravedlivým trestem, nevýmáje zřavení úřadu, při zachování povinnosti nahradit škodu, bude potrestán:

- 1. kdo vlastním těžkým zaviněním spáchá skutek uvedený v § 1 odst. 2;*
- 2. kdo jiným způsobem z hrubé nedbalosti zanedbá správu církevního majetku.“*

5.1 Krádež církevního majetku

V prvním odstavci § 1 předmětného kánonu 1376 je nově vymezen trestný čin krádeže církevního majetku („kdo si přisvojí církevní majetek“), aniž by zákon blíže definoval další podmínky, jak obvykle činí světské právo, např. co do minimální hodnoty úmyslně odcizené věci.¹⁵

Subjekt tohoto trestného činu není, na rozdíl od trestných činů týkajících se správy církevního majetku (viz níže), speciální.¹⁶ Může se jej tedy dopustit jakýkoli věřící (klerik i laik), který odcizí věc, jež náleží do církevního

¹⁴ Srov. kán. 1362 § 1 odst. 2.

¹⁵ Srov. např. § 205 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ I když lze předpokládat, že tento trestný čin míří především na správce církevního majetku.

majetku, tj. do vlastnictví církve. Kán. 1257 § 1 CIC/1983 stanoví, že majetkem církve, tedy církevním majetkem, je veškerý majetek, který patří:

1. církvi (církev jako celek – *Ecclesia universa* – však žádný majetek nevlastní;¹⁷ ten vlastní až církvi zřizované právnické osoby),
2. Apoštolskému stolci nebo
3. veřejným právnickým osobám v církvi (tedy církevním právnickým osobám,¹⁸ kterými rozumíme právnické osoby odvozené od církve, která je jejich zřizovatelem – např. diecéze, farnosti, řeholní instituty, charity apod.).

Pokud jde o obsah pojmu „církevní majetek“ (*bona ecclesiastica*), nová trestněprávní úprava nám jeho vymezení neposkytuje. Zajisté do církevního majetku patří všechny věci v právním smyslu, ať už movité či nemovité, hmotné či nehmotné (např. pohledávka či ochranná známka), které církev vlastní. Domnívám se, že nejčastěji budou předmětem útoku věci, které lze snadněji odcizit. Může se jednat například o drobné krádeže, jako je odcizení nejružnějších předmětů v kostele, určitého obnosu peněz či dřeva z lesa ve vlastnictví církve, ale i krádeže velkého rozsahu.

Uchýlí-li se církevní autorita, vzhledem k vysoké ceně odcizené věci či z jiného důvodu, k nastolení spravedlnosti cestou práva, pravděpodobně zvolí právo světské. Domnívám se však, že s účinností nového kanonického trestního práva je vhodné, aby byly ukládány i tresty kanonické, tj. aby byl světský trest doplněn také v duchovní oblasti, je-li delikvent věřícím (členem církve).¹⁹

Za trestný čin krádeže stanoví zákon povinnost náhrady škody a uložení pořádkových trestů vyjma trestu propuštění z klerického stavu. Nabízí se uložení nového pořádkového trestu zaplacení pokuty/peněžitého obnosu pro církevní účely, který cílí na postih pachatele v jeho majetkové sféře.

¹⁷ Byť je jí kanonickým právem přiznána právní subjektivita (srov. kán. 113 § 1). V České republice je zapsána do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností pod názvem *Církev římskokatolická*.

¹⁸ Tak např. *Arcibiskupství pražské* je církevní právnická osoba, jejímž zřizovatelem je *Církev římskokatolická*. Pojem *církevní právnická osoba* je stále užíván (zejm. mezi kanonisty) i přesto, že byl novelou zákona o církvích a náboženských společnostech, jež byla provedena zákonem č. 495/2005 Sb., poněkud nevhodně změněn na pojem *evidovaná právnická osoba*.

¹⁹ Srov. TRETĚRA, J. R., HORÁK, Z. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vyd. Praha: Leges, 2021, s. 327.

5.2 Bránění církvi v poživacím právu k jejímu majetku

Církev získává ke své činnosti finance různými způsoby, jako jsou příspěvky či dary věřících, daně, dotace od státu anebo výnosy ze svého vlastního majetku. Posledně zmíněný zdroj financování je kanonickým trestním právem chráněn ve druhé části odstavce 1 § 1 kán. 1376, kde nalezneme nově definovaný trestný čin bránění v poživacím právu k církevnímu majetku (*„kdo zabrání, aby z něj [z církevního majetku] byly brány výnosy“*). Trestný čin cílí na případ úmyslného bránění církvi získávat ze svého majetku výnos, lat. fructus, tedy plody v právním slova smyslu, např. nájemné, úroky, zisk ze spravovaného majetku apod.

Na rozdíl od krádeže je v případě tohoto trestného činu církvi omezeno „pouze“ jedno z dílčích oprávnění vlastnického práva k věci, jež náleží do jejího majetku, a tím je právo přisvojovat si plody a užitky plynoucí z věci (ius fruendi). Jakou podobu by takové bránění v poživacím právu mělo mít zákon nevynechává. Patrně by se mohlo jednat o poškození věci s úmyslem znemožnit církvi její pronájem nebo investování či jiné podobné nakládání, jež by církvi mohlo přinést finanční užitek.

Za trestný čin bránění církvi v poživacím právu k jejímu majetku je stanoven stejný trest jako za trestný čin krádeže církevního majetku.

5.3 Nedovolená správa církevního majetku

Ve druhém odstavci § 1 kán. 1376 se nachází vymezení nového trestného činu nedovolené správy církevního majetku, zakazující provést na církevním majetku úkon správy bez předchozího předepsaného projednání, souhlasu nebo dovolení či bez splnění jiného požadavku stanoveného právem pro platnost nebo dovolenost úkonu správy.

Kodex kanonického práva stanoví, že nejvyšší správa a nakládání s veškerým církevním majetkem přísluší papeži (kán. 1273). V praxi se však toto ustanovení týká pouze majetku ve vlastnictví Apoštolského stolce.²⁰ Ostatní církevní majetek je spravován těmi, kdo bezprostředně řídí osobu, které majetek patří (kán. 1279 § 1). Konkrétní příklad můžeme demonstrovat na základní jednotce každé partikulární církve, tj. farnosti.

²⁰ HRDINA, A. *Kanonické právo. Dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 255.

Patří-li církevní majetek farnosti, je jejím správcem farář či ten, kdo je na jeho místě (kán. 532 a 1279). Správce musí církevní majetek spravovat v souladu s obecným i partikulárním právem. Především jej má spravovat s pečlivostí dobrého hospodáře, zákonem vymezeným standardem péče o církevní majetek.²¹ Se správou majetku pomáhá církevnímu správci obligatorně zřizovaná ekonomická rada, nebo alespoň dva ekonomičtí poradci.

Na správu církevního majetku farnosti má dohlížet ordinář, příp. ekonom diecéze. Ordináři mají také vydávat za účelem uspořádání záležitostí správy jim podřízených osob zvláštní směrnice (kán. 1276). Takovou směrnicí je zejména Obecně závazné nařízení České biskupské konference ve věcech správy církevního majetku²² ze dne 17. října 2016 („nařízení ČBK“).

Nařízení ČBK stanoví mimo jiné limity tzv. mimořádné správy, které se vztahují především na správu diecézního majetku. Správců majetku náležejícího farnosti se týkají ustanovení o nájmu a pachtu. Podle nich potřebuje farář jako statutární orgán farnosti souhlas zřizovatele farnosti, tj. diecézního biskupa, k uzavření smlouvy o nájmu nebo pachtu církevního majetku, jedná-li se o nájem (pacht) nemovité věci na dobu delší než rok či movité věci, jejíž pořizovací cena přesahuje 20 000 Kč.²³

Další limity pro správu farního majetku stanoví diecézní biskupové svými partikulárními zákony,²⁴ přičemž překročení těchto limitů správcem církevního majetku vyžaduje písemný souhlas místního ordináře. Souhlasem ordináře je podmíněno například zatížení nemovitého majetku zástavním právem či jednání, jehož předmětem je vznik nebo změna závazku s cenou či hodnotou plnění přesahující částku 200 000 Kč.²⁵

²¹ Srov. kán. 1284. Správce má dbát o to, aby jemu svěřený církevní majetek nebyl zničen či poškozen; má vyžadovat přesně a včas příjmy a výnosy z majetku a po obdržení je bezpečně uchovávat a naložit s nimi podle úmyslu zakladatele nebo zákonných norem; peníze, které zbydou po výdajích a mohou být vhodně uloženy, má se souhlasem ordináře uložit pro účely právnícké osoby; atd.

²² Publikované v *Acta ČBK*, 2018, č. 13, s. 358–360.

²³ Viz čl. IV. odst. 3 a 4 nařízení ČBK.

²⁴ Viz např. Partikulární zákon – O správě diecézního majetku. In: *ACEB*, 2014, č. 03, s. 25–26, vydaný pro brněnskou diecézi.

²⁵ Viz čl. 2 § 3 odst. 4 písm. a), resp. c) Partikulárního zákona – O správě diecézního majetku.

Partikulárním právem vymezený způsob jednání statutárního orgánu církevní právnické osoby je zapisován do Rejstříku evidovaných právnických osob vedeného Ministerstvem kultury ČR.²⁶

Překročí-li farář bez předepsaného souhlasu ordináře hranice řádné správy, je jeho jednání podle kanonického práva neplatné. Nesplní-li správce církevního majetku úmyslně požadavky kladené právem pro platnost či dovolenost jednotlivých úkonů správy, naplní jeho protiprávní jednání nadto také novou skutkovou podstatu trestného činu nedovolené správy církevního majetku.

Za trestný čin nedovolené správy církevního majetku stanoví zákon povinnost náhrady škody a uložení pořádkových trestů, kromě trestu propuštění z klerického stavu. Opět se nabízí jako vhodný trest uložení nového pořádkového trestu pokuty.

5.4 Neplatné či nedovolené zcizení církevního majetku

Ve druhém odstavci § 1 kán. 1376 se vedle trestného činu nedovolené správy církevního majetku nachází i nové, podrobnější vymezení výše zmíněného trestného činu nedovolené alienace církevního majetku (starý kán. 1377). Podle nové právní úpravy má být potrestán ten, kdo bez předepsaného projednání, souhlasu nebo dovolení nebo bez splnění jiného požadavku, stanoveného právem pro platnost nebo dovolenost, zcizí církevní majetek.

Zcizení (alienace) věci spočívá v převedení vlastnického práva k věci na jinou osobu, zejména na základě kupní, směnné či darovací smlouvy. Pravidla pro převod církevního majetku nalezneme na obecné úrovni v kán. 1290–1298 CIC/1983 a lze z nich vyčíst, že církev má ke zcizování svého majetku zaujímat obezřetný postoj.

Obecné kanonické právo podmiňuje platné převedení církevního majetku – který tvoří kmenový majetek církevní právnické osoby (patrně půjde především o věci nemovité) a jehož hodnota přesahuje právem stanovenou hranici – souhlasem církevního představeného. Stanovení konkrétních limitů přenechává centrální zákonodárce biskupským konferencím. V České republice jsou obsaženy v již zmíněném nařízení ČBK.

²⁶ Do rejstříku lze nahlížet z: https://www-cns.mkcr.cz/cns_internet/

Nařízení ČBK stanoví dolní hranici pro dispozici s církevním majetkem na 10 milionů Kč a horní hranici na 40 milionů Kč. Při zcizení (nejčastěji prodeji) církevního majetku, jehož hodnota nedosahuje dolní hranice, nepotřebuje statutární orgán církevní právnické osoby souhlas nadřízeného. Je-li peněžní hodnota prodávaného majetku v mezích dolní a horní hranice, je k platnému prodeji zapotřebí souhlas diecézního biskupa, diecézní ekonomické rady, sboru poradců a dotčených osob. Stejný postup se vyžaduje také pro právní jednání, kterým se může zhoršit majetková situace právnické osoby (např. jde-li o nabytí nemovitosti zatížené věcným právem k věci cizí). Při prodeji církevního majetku v hodnotě přesahující horní hranici je nadto vyžadován souhlas Apoštolského stolce.²⁷

Limity pro převod vlastnického práva k církevnímu majetku dále stanoví partikulární právo. Například výše zmíněný Partikulární zákon – O správě diecézního majetku podmiňuje písemným souhlasem místního ordináře platnost jakéhokoliv úplatného nebo bezúplatného převodu či přechodu vlastnictví k nemovitým věcem a úplatného nebo bezúplatného převodu či přechodu vlastnictví k movitým věcem, jejichž hodnota přesahuje částku 200 000 Kč.²⁸

Úmyslné porušení těchto pravidel má za následek nejen „pouhou“ neplatnost či nedovolenost alienace, ale i naplnění skutkové podstaty trestného činu neplatného či nedovoleného zcizení církevního majetku.

Subjekt tohoto trestného činu je obdobně jako v případě nedovolené správy církevního majetku speciální (správce církevního majetku). Stejně tak je shodná i subjektivní stránka deliktu (úmysl) a sankce (uložení pořádkových trestů, vyjma trestu propuštění z klerického stavu, při zachování povinnosti nahradit škodu).

5.5 Nedbalostní majetkové trestné činy

V kán. 1376 § 2 se nachází nové trestné činy neplatné či nedovolené zcizení církevního majetku nebo nedovolená správa církevního majetku spáchané vlastním těžkým zaviněním (odst. 1) a zanedbání správy církevního majetku z hrubé nedbalosti (odst. 2).

²⁷ Viz čl. II. a III. nařízení ČBK.

²⁸ Viz čl. 2 § 3 odst. 4 písm. a), resp. b) Partikulárního zákona – O správě diecézního majetku.

V případě nových trestných činů podle odst. 1 lze odkázat na předešlé kapitoly s tím rozdílem, že se nejedná o trestné činy dolozní, ale nedbalostní.²⁹ Z toho důvodu bude četnost naplnění jejich skutkových podstat dle mého názoru vyšší než v případě deliktů úmyslných.

Za velmi vítanou novinku považuji vyhlášení nového trestného činu zanedbání správy církevního majetku z hrubé nedbalosti, který se může vztahovat na celou řadu konání a opomenutí, jako je například hrubé zanedbání dozoru ordinářů nad správou církevního majetku jim podřízených právnických osob či vážná zanedbání péče řádného hospodáře správců církevního majetku.

Domnívám se, že významné bude i preventivní působení těchto nových nedbalostních trestných činů. Hrozba trestu může od hrubě nedbalého zacházení s církevním majetkem jeho správce odradit.³⁰

Za uvedené nedbalostní trestné činy stanoví zákon sankci potrestání spravedlivým trestem, nevyjímaje zbavení úřadu, při zachování povinnosti nahradit škodu. Při ukládání spravedlivého trestu je nutné zachovat proporcionalitu a uložit jen takový trest, který je přiměřený způsobenému pohoršení a vzniklé škodě. Nesmí dojít k uložení těžších trestů (pokud to nutně nevyžaduje závažnost případu) a uložení trestů trvalých (kán. 1349).

6 Závěr

Z důvodů přílišné mírnosti a praktické neefektivity kanonického trestního práva, obsaženého v VI. knize CIC/1983, bylo přistoupeno k jeho komplexní novelizaci. Ta byla provedena Apoštolskou konstitucí papeže Františka Pascite gregem Dei, jež nabyla účinnosti 8. prosince 2021. Celá dosavadní VI. kniha CIC/1983 byla nahrazena novou trestněprávní úpravou, která je ve své obecné i zvláštní části přísnější, propracovanější, zavádí

²⁹ Subjektivní stránka trestného činu spočívá ve spáchání deliktu vlastním *těžkým zaviněním*, lat. *ex sua gravi culpa*, angl. *through grave personal culpability*. Culpa, culpability – vina, chyba, hřích, provinění, zavinění. Že se jedná o zavinění ve formě nedbalosti plyne i z odkazu na § 1 odst. 2 téhož kánonu, který dopadá jen na úmyslné protiprávní jednání.

³⁰ Za zanedbání správy církevního majetku z hrubé nedbalosti by mohla být považována například riziková investice peněžních prostředků tvořících část církevního majetku či nevýhodný prodej věci náležející do církevního majetku navzdory nesouhlasnému stanovisku ekonomické rady, jež správce majetku nevezme bez spravedlivého důvodu v potaz a způsobí tak církevní právnické osobě škodu.

řadu novinek a změn a do značné míry představuje návrat k právní úpravě obsažené v CIC/1917.

V obecné části nového trestního práva lze za jednu z nejdůležitějších změn považovat výslovné zakotvení povinnosti ordinářů užívat prostředky trestního práva k ochraně společenství věřících a ukládat či vyhlášovat za tímto účelem církevní tresty.

Změny ve zvláštní části trestního práva spočívají především v lepším vymezení stávajících skutkových podstat trestných činů a v zavedení řady nových trestných činů, jako například skupiny trestných činů chránících církevní majetek.

Literature

- BORRAS, A. Le nouveau droit pénal spécial (canons 1364–1398). In: *L'Année canonique*. Paříž: Société internationale de droit canonique et de législation religieuse comparée. 2020–2021, Tome LXI, s. 27–46. ISSN 0570-1953.
- HENNER, K. *Základy práva kanonického. Část druhá. Právo platné. Sešit čtvrtý*. 2. vyd. Praha: Všehrad, 1927, s. 393–426.
- HRDINA, A. *Kanonické právo. Dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 367 s. ISBN 978-80-7380-152-6.
- HRDINA, I. A. Co se (ne)změnilo rekodifikací kanonického trestního práva hmotného? In: *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2021, roč. 84, č. 3, s. 13–28. ISSN 1211-1635.
- NĚMEC, D. Hmotná kanonickoprávní úprava řešení mravnostních trestných činů katolických duchovních s ohledem na české právo. In: *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2014, roč. 57, č. 1, s. 7–37. ISSN 1211-1635.
- TRETERA, J. R., HORÁK, Z. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vyd. Praha: Leges, 2021, 440 s. ISBN 978-80-7502-535-7.
- TRETERA, J. R., HORÁK, Z. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, 416 s. ISBN 978-80-7502-118-2.

Contact – e-mail

nagyjakub12@seznam.cz

ZÁSADY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI V TRESTNÍM PRÁVU KATOLICKÉ CÍRKVE S PŘIHLÉDNUTÍM K ČESKÉMU TRESTNÍMU ZÁKONÍKU Č. 40/2009 SB.

Jiří Dvořáček

Teologická fakulta, Katolická univerzita Eichstätt-Ingolstadt, Německo

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá zásadami trestní odpovědnosti v současném kanonickém trestním právu. Článek nejprve pojedná o zavinění, pak o okolnostech vylučujících protiprávnost, a nakonec o polehčujících a přitěžujících okolnostech. V závěru bude provedeno shrnutí a srovnání přístupů obou kodexů. V textu bude odkazováno na příslušná ustanovení v českém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Keywords in original language

CIC; CCEO; trestní odpovědnost; zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník; církevní trestní právo.

Abstract

The paper deals with the principles of criminal responsibility in contemporary penal canon law. The paper first discusses culpability, then circumstances precluding illegality, and finally mitigating and aggravating circumstances. It will conclude with a summary and comparison of the approaches of the two codes. Reference will be made to the relevant provisions in the Czech Criminal Code No. 40/2009 Sb.

Keywords

CIC; CCEO; Criminal Responsibility; Czech Criminal Code No. 40/2009 Sb.; Penal Canon Law.

1 Úvod

Následující příspěvek se bude věnovat zásadám trestní odpovědnosti v současném kanonickém trestním právu. Obsahem bude jak VI. kniha CIC po novelizaci apoštolskou konstitucí papeže Františka *Pascite gregem Dei*,¹ tak odpovídající kánony východního kodexu CCEO, kán. 1413–1416. Součástí srovnání budou i příslušná ustanovení o trestní odpovědnosti v českém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

2 Přičitatelnost a zavinění

Pojem přičitatelnost má v kanonickém a sekulárním právu odlišný význam. Přičitatelností se v kanonickém trestním právu rozumí podmínky nutné pro to, aby se subjektu mohla přičíst skutečnost zákonodárcem typizovaná jako trestná, tedy směřující proti kanonickému zákonu nebo příkazu. Jde tedy o duševní vypělost a přičetnost osoby. V českém trestním právu se naopak přičitatelnost používá ve smyslu trestněprávní odpovědnosti právnických osob.² U fyzických osob se hovoří o trestní odpovědnosti, která je dána minimálním věkem (15 let)³ a přičetností;⁴ u mladistvých pachatelů k tomu přistupuje další kritérium, a to rozumová a mravní vypělost.⁵

Zavinění pak znamená vztah vůle subjektu k předpokládaným nebo možným následkům.

Zavinění je v kanonickém právu upraveno v kán. 1321 CIC a v kán. 1414 CCEO. Je to jeden ze tří prvků, které jsou nutné k tomu, aby jednotlivec podléhal trestu: mezi další podmínky patří, že osoba podléhá zákonu nebo příkazu (tj. že u ní nejsou přítomny okolnosti vylučující protiprávnost) a že porušuje zákon nebo trestní příkaz vnějším jednáním (objektivní stránka).⁶

¹ FRANTIŠEK. Apoštolská konstituce *Pascite gregem Dei*, 23. května 2021. In: *L'Osservatore Romano*. 1. června 2021, s. 2–4. Nová VI. kniha CIC nabyla účinnosti 8. prosince 2021.

² § 8 a 9 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

³ § 25 zákona č. 40/2006 Sb., trestní zákoník (dále jen TZ).

⁴ § 26 TZ.

⁵ § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

⁶ Srov. PINTO, P. V. (a cura di). *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, s. 1118.

Nejprve nás bude zajímat, jaké požadavky klade na zavinění kanonické právo. Oba kodexy to formulují odlišně. Kán. 1321 § 2 CIC stanoví:

„Trestán je jen ten, kdo se dopustil vnějšího porušení zákona nebo příkazu, které je těžce přičitatelné z důvodu úmyslu nebo nedbalosti.“

Problémem této formulace je, že pojem přičitatelnost (tedy způsobilost subjektu, jeho přičetnost) používá ve smyslu zavinění. Odpovídající kán. 1414 § 1 CCEO se naopak vyhýbá pojmu přičitatelnost a hovoří jen o zavinění:

„Trestán je jen ten, kdo porušil trestní zákon nebo trestní příkaz buď úmyslně, nebo z těžce zaviněného opomenutí povinné péče, nebo z těžce zaviněné neznalosti zákona nebo příkazu.“

Úmysl zde tedy zahrnuje jak vědomost o činu a jeho následcích, tak vědomost o protiprávnosti činu a vědomý záměr nebo vůli spáchat čin navzdory následkům činu nebo kvůli nim. Úmyslné zavinění tedy nastává, když osoba zná zákon, který hodlá porušit, a má úmysl spáchat čin, o němž ví, že je v rozporu se zákonem nebo příkazem.

Nedbalost, tj. opomenutí náležité opatrnosti, naopak nastává tehdy, když pachatel nepostupuje s takovou péčí, jakou by vynaložila každá rozumná osoba. Čin je tedy zaviněný a trestný pouze tehdy, pokud pachatel ví, co činí, a pokud čin chce spáchat na základě svobodného a dobrovolného rozhodnutí. Podle mého názoru zde CIC vyjadřuje pomocí *culpa graviter imputabilis* poněkud neprůhledně to, co východní kodex jasněji a přesněji popisuje spojením *ex graviter culpabili omissione debitae diligentiae*. Těžce zaviněná nevědomost či neznalost, která je v CCEO postavena na stejnou úroveň těžce zaviněnému opomenutí, se ovšem v CIC nevyskytuje jako jeden z předpokladů zavinění; v kánonu 1325 CIC je totiž formulována v opačném smyslu, tj. že nevědomost hrubá nebo z nedbalosti nebo úmyslná nemůže být nikdy důvodem pro uplatnění polehčujících nebo zprošťujících okolností.

Důkaz zavinění upravují kán. 1321 § 3 CIC a kán. 1414 § 2 CCEO. Obě ustanovení předpokládají přímé, tj. úmyslné porušení zákona nebo trestního příkazu. Podle CIC je trestán pouze ten, kdo úmyslně poruší zákon nebo příkaz; pachatel, který to však učinil opomenutím povinné péče, zůstává od trestu osvobozen, pokud zákon nebo příkaz výslovně nestanoví jinak. Naproti tomu východní kodex používá jinou formulaci, když vychází z presumpce úmyslného jednání, nicméně připouští i důkaz opaku,

tj. i nedbalostní jednání. CCEO tedy umožňuje potrestat i nedbalostní čin, pokud se prokáže. V CIC je naopak nedbalostní trestný čin trestný pouze v případech výslovně stanovených zákonodárcem.⁷

V neposlední řadě je třeba zdůraznit nový § 1 kán. 1321 CIC:

„Každý je považován za nevinného, dokud není prokázán opak.“

Zde je to poprvé, kdy je v duchu čl. 11 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv⁸ a čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o lidských právech⁹ i v církevním trestním právu zakotvena zásada presumpce neviny. Ne tak výslovně, ale s podobným obsahem je presumpce neviny formulována v § 1 kán. 1414 CCEO slovy *„podléhá trestu pouze ten, kdo poruší...“*. V kontextu odlišného chápání sankcí ve východním právu především jako léčebného prostředku se tento latinský dodatek zdá být pro východní právo nadbytečný. Dalším důvodem, proč zásadu presumpce neviny do východního práva nezařazovat, je jednoduše to, že CCEO je zákoníkem společným pro všechny východní katolické církve a tato zásada, tak typická pro západní trestněprávní kulturu, nemusí odpovídat jednotlivým orientálním tradicím. Je samozřejmě možné, a dokonce i žádoucí, aby tento princip byl přijat vlastním právem jednotlivých církví *sui iuris*. Důvod pro zdůraznění presumpce neviny v latinském kodexu je zřejmý: jde o posílení ochrany obviněných duchovních v sexuálních skandálech, kdy na ně často bylo nahlíženo rovnou jako na viníky ještě před jejich odsouzením.

Při srovnání s českým trestním právem se omezím jen na základní charakteristiku trestní odpovědnosti: jejími hlavními principy jsou podle § 12 TZ zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe.

K vzniku trestní odpovědnosti za trestný čin je potřeba, aby osoba dovršila patnáct let (§ 25 TZ) a byla příčetná (§ 26 TZ). Dále se vyžaduje úmyslné

⁷ Srov. PINTO, P. V. (a cura di., *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, s. 1119.

⁸ Usnesení č. DE01/48 Valného shromáždění OSN, Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948 s účinností od 10. prosince 1948. Jde o právně nezávazný dokument, který je však základem pro všechny mezinárodní lidskoprávní úmluvy.

⁹ Tato lidskoprávní úmluva byla sjednána v rámci Rady Evropy a byla podepsána v Římě 4. listopadu 1950. Pro ČSFR byla úmluva ratifikována 18. března 1992 a publikována pod č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. Pro ČR vstoupila v platnost na základě čl. 7 odst. 1 Protokolu č. 9 dne 1. října 1994.

zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (§ 13 odst. 2 TZ). Úmyslně pak nejedná, kdo při spáchání činu nezná ani nepředpokládá jako možnou skutkovou okolnost, která je znakem trestného činu (§ 18 odst. 1 TZ). Rovněž nejedná úmyslně, kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost (odst. 4). U mladistvého se pak k tomu vyžaduje ještě rozumová a mravní vyspělost.¹⁰ Zaviněně pak nejedná ten, kdo při spáchání trestného činu neví, že jeho čin je protiprávní, pokud se omylu nemohl vyvarovat (§ 19 odst. 1 TZ).

3 Okolnosti vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost v latinském kodexu upravuje kán. 1323 CIC:

„Trestu nepodléhá ten, kdo v době, kdy porušil zákon nebo příkaz:

- 1. nedovrší šestnáctý rok věku;*
- 2. bez vlastní viny nevěděl, že porušuje zákon nebo příkaz; na roveň nevědomosti se klade nepozornost a omyl;*
- 3. jednal pod vlivem fyzického násilí nebo náhodné události, kterou nemohl předvídat, nebo pokud ji předvídal, nemohl jí zamezit;*
- 4. jednal pod vlivem vážného strachu, i když pouze relativně vážného, nebo z nutnosti nebo závažné nesnáze, pokud však skutek nebyl vnitřně špatný nebo nevedl ke škodě duši;*
- 5. jednal z důvodu oprávněné sebeobrany nebo obrany jiného proti nespravedlivé útočícímu, při zachování náležité přiměřenosti;*
- 6. neměl užívání rozumu, při zachování ustanovení kán. 1324 § 1 odst. 2 a 1326 § 1 odst. 4;*
- 7. domníval se bez vlastní viny, že jedná za některé z okolností popsaných v odstavci 4 nebo 5.“*

V CCEO naopak podobný seznam uveden není. Jediné ustanovení, které obsahuje osvobozující okolnost, je kán. 1413 § 1 CCEO, podle něhož nepodléhá žádnému trestu ten, kdo nedovrší čtrnáct let. V CIC je tato hranice šestnáct let (kán. 1323 odst. 1).

¹⁰ § 5 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže: „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

Proč ale CCEO neobsahuje seznam okolností vylučujících protiprávnost, jak je tomu v latinském kodexu? Vysvětlení nalezneme ve věstníku *Nuntia* 20:¹¹ studijní skupina PCCICOR¹² tenkrát potvrdila ustanovení kán. 1413 CCEO v současném znění a nepřijala úpravu již promulgovaného latinského kodexu týkající se okolností vylučujících protiprávnost. Hlavním důvodem bylo, že CCEO je kodex společný pro všechny východní církve, a proto nemá obsahovat příliš podrobné normy.

Ve východním kodexu je tedy vždy na soudci, aby podobně jako u polehčujících okolností (kán. 1415) posoudil, zda vedle ustanovení kán. 1413 § 1 existují pro konkrétní případ i další důvody pro zproštění. Mnohé okolnosti odvodí ze systematické analýzy kán. 1414 § 1 CCEO, a u těch, které odvodit přímo nelze, se může odvolat na kán. 1323 CIC;¹³ týká se to hlavně zprošťujících okolností uvedených v odst. 4, 5 a 7 kán. 1323 CIC.

V českém trestním právu jsou okolnosti vylučující protiprávnost upraveny v hlavě III v § 28 až 32 TZ. Jde o nutnou obranu a krajní nouzi, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávnění použití zbraně. Trestně odpovědný není pak ani ten, kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku (§ 25 TZ) a kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání (§ 26 TZ). Mladistvý pak není trestně odpovědný, když není rozumově a mravně vyspělý (§ 5 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

4 Polehčující okolnosti

Pokud jde o polehčující okolnosti, i zde vidíme mezi oběma kodexy rozdíl: zatímco CIC v kán. 1324 § 1 uvádí podrobný výčet polehčujících okolností, východní kodex v kán. 1415 odkazuje pouze na všeobecnou praxi

¹¹ *Nuntia*. 1985, roč. 20, s. 25.

¹² *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Orientalis Recognoscendo* – Papežská komise pro revizi Kodexu východního kanonického práva.

¹³ Východní soudce je k tomu oprávněn na základě kán. 1501 CCEO, podle něhož se může odvolávat na církevní judikaturu a společnou a stálou kanonickou nauku, což v sobě zahrnuje i předpisy latinské církve. Na soudce se při uplatňování zprošťujících důvodů podle CIC nevztahují omezení stanovená pro trestní věci (kde by se jednalo o nedovolenou analogii), protože se jedná o analogii ve prospěch obžalovaného. Seznam zprošťujících okolností v kán. 1323 CIC je nicméně pro východního soudce pouze vodítkem, kterým není vázán.

a kanonickou nauku,¹⁴ takže pokud se objeví nějaká polehčující okolnost podle všeobecné praxe nebo praxe ve vlastní církvi *sui iuris* a kanonické nauky, je soudce povinen trest zmírnit. Soudce proto musí znát příslušnou judikaturu. Samozřejmě se nabízí, aby se soudce při posuzování případu řídil výčtem polehčujících okolností v kán. 1324 § 1 latinského kodexu. Kán. 1415 CCEO však jde nad rámec pouhých polehčujících okolností: pokud soudce usoudí, že by bylo lépe zajistit jiným způsobem nápravu pachatele a odčinění škody a pohoršení, může také od uložení trestu upustit. V tomto případě má polehčující okolnost stejné důsledky jako osvobozující okolnost, protože vede k tomu, že pachatel nebude potrestán. Tato široká formulace má analogii v latinském kodexu v kánonech 1341, 1343, 1344 a 1345, které upravují postup ordináře v případech, kdy se pastorační úsilí jeví jako nedostatečné k obnovení spravedlnosti, nebo dávají soudci pokyny, jak postupovat v případech, kdy se objeví různé polehčující okolnosti.

Vysvětlení, proč výčet polehčujících okolností, jak jej uvádí CIC, nebyl zahrnut i do východního kodexu, opět najdeme ve věstníku *Nuntia*.¹⁵ Důvody jsou stejné jako u osvobozujících okolností: jde o kodex společný všem východním katolickým církvím, a proto musí být prostý všech příliš podrobných norem. Posouzení polehčujících okolností má být svěřeno soudcům, kteří mají znát nauku a příslušnou judikaturu. Jediný případ, kdy CCEO výslovně zmiňuje polehčující okolnost, je věk mezi 14 až 18 lety (kán. 1413 § 2). To odpovídá kán. 1324 § 1 odst. 4 CIC.

CIC podle vzoru světských trestních kodexů uvádí v kán. 1324 § 1 seznam polehčujících okolností. Tento seznam však není úplný. Podle kán. 1324 § 2 CIC může soudce totiž trest snížit, pokud se objeví jiná okolnost, která snižuje závažnost skutku. Toto ustanovení se tedy v podstatě obsahově shoduje s kán. 1415 CCEO s jedinou výjimkou: východní soudce nejen může, ale musí zmírnit trest, pokud existuje polehčující okolnost. Příkladný výčet

¹⁴ Kán. 1415 CCEO: „*Nastane-li podle všeobecné praxe a kanonické nauky nějaká polehčující okolnost, za předpokladu, že se však stále jedná o trestný čin, soudce musí zmírnit trest stanovený zákonem nebo příkazem; dokonce pokud se domnívá, že polepšení viníka a nápravy pohoršení a nábrady škody lze lépe dosáhnout jinak, může od uložení trestu i upustit.*“

¹⁵ *Srov. Nuntia*. 1981, č. 12, s. 53. Stejně důvody uvádí *Nuntia*. 1985, č. 20, s. 25.

polehčujících okolností obsahuje i § 41 trestního zákoníku a soud k nim musí přihlédnout.¹⁶

Podle mého názoru úprava polehčujících okolností, jak se nachází v kán. 1415 CCEO, lépe odráží chápání trestu jako léčebného prostředku a soudce jako lékaře ve smyslu kán. 1401 CCEO¹⁷ a dává jako obecné právo velký prostor pro možnou další úpravu v partikulárním právu jednotlivých církví *sui iuris*.

5 Přitěžující okolnosti

Stejně jako v případě polehčujících okolností se přístup k přitěžujícím okolnostem v obou zákonících liší. Kán. 1416 CCEO stanoví:

„Jestliže se trestného činu dopustil recidivista nebo jestliže podle všeobecné praxe a kanonické nauky existuje přitěžující okolnost, může soudce pachatele potrestat přísněji, než stanovil zákon nebo příkaz, a to i tresty uvedenými v kán. 1402 § 2.“

¹⁶ § 41 TZ – Polehčující okolnosti

„Soud jako k polehčujícím okolnostem přihlédne zejména k tomu, že pachatel

- a) spáchal trestný čin poprvé a pod vlivem okolností na něm nezavislých,*
- b) spáchal trestný čin v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností,*
- c) spáchal trestný čin pod ilakem závislosti nebo podřízenosti,*
- d) spáchal trestný čin pod vlivem brozby nebo nátlaku,*
- e) spáchal trestný čin pod vlivem tíživých osobních nebo rodinných poměrů, které si sám nezpůsobil,*
- f) spáchal trestný čin ve věku blízkém věku mladistvých,*
- g) spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost,*
- h) spáchal trestný čin v právním omylu, kterého se bylo možno vyvarovat,*
- i) trestným činem způsobil nižší škodu nebo jiný menší škodlivý následek,*
- j) přičinil se o odstranění škodlivých následků trestného činu nebo dobrovolně nahlásil způsobenou škodu,*
- k) svůj trestný čin sám oznámil úřadům,*
- l) se k trestnému činu doznal,*
- m) napomáhal při objasňování své trestné činnosti nebo významně přispěl k objasnění trestného činu spáchaného jiným,*
- n) přispěl zejména jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny,*
- o) trestného činu upřímně litoval, nebo*
- p) vedl před spácháním trestného činu řádný život.“*

¹⁷ Kán. 1401 CCEO: *„Když Bůh používá všech způsobů, aby přivedl zpět zbloudilé ovce, ti, kteří od něho přijali moc svazovat a rozsvazovat, ať přinášejí vhodný lék na nemoc těch, kteří se provinili, necht' je usvědčují, kárají, se vši trpělivostí a moudrostí přísně napominají, a případně i ukládají tresty, aby se rány způsobené proviněním hojily tak, že provinilci se nepoženu do propasti zoufalství, a současně aby se jim neuvolnily zábrany k nevázanému životu a k pohrdání zákonem.“*

Východní kodex i zde ponechává posouzení zcela na soudci, který opět musí znát praxi a judikaturu své církve a kanonickou nauku, ale není v případě existence přitěžujících okolností povinen uložit vyšší trest.

Latinský kodex v novém kán. 1326 § 1 uvádí čtyři přitěžující okolnosti: recidivu, zneužití autority nebo úřadu, zanedbání náležitě opatrnosti při nedbalostních trestných činech a spáchání trestného činu v opilosti nebo ve stavu jiného duševního rozrušení.

Český trestní zákoník upravuje přitěžující okolnosti v § 42.¹⁸ Stejně jako u polehčujících okolností je jejich výčet příkladný a soud k nim musí přihlídnout.

Prvním zásadním rozdílem mezi oběma kodexy je povinnost soudce zohlednit přitěžující okolnosti, pokud nastanou: zatímco podle kán. 1416 CCEO *může* soudce pachatele potrestat přísnějším trestem, podle kán. 1326 § 1

18 § 42 TZ – Přitěžující okolnosti

„Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel

- a) spáchal trestný čin s rozmyslem nebo po předchozím uvážení,
- b) spáchal trestný čin ze získчивosti, z pomsty, z národnosti, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pobutky,
- c) spáchal trestný čin surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí nebo jiným obdobným způsobem,
- d) spáchal trestný čin využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti,
- e) trestným činem porušil zvláštní povinnost,
- f) ke spáchání trestného činu zneužil svého zaměstnání, postavení nebo funkce,
- g) spáchal trestný čin vůči osobě podléající se na záchraně života a zdraví nebo na ochraně majetku,
- h) spáchal trestný čin vůči dítěti, osobě blízké, těžhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí a obrozil tím jejich život nebo zdraví, způsobil jim škodu, újmu na zdraví nebo jinou újmu anebo se na jejich úkor bezdůvodně obohatil,
- i) svedl k činu jinak trestnému, provinění nebo trestnému činu jiného, zejména dítě mladší patnácti let, mladistvého nebo osobu ve věku blízkém věku mladistvých,
- j) spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně obrozující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace,
- k) trestným činem způsobil vyšší škodu nebo jiný větší škodlivý následek,
- l) trestným činem získal vyšší prospěch,
- m) spáchal trestný čin ve větším rozsahu, na více věcech nebo více osobách, anebo trestný čin páchal nebo v něm pokračoval po delší dobu,
- n) spáchal více trestných činů,
- o) spáchal trestný čin s další osobou,
- p) spáchal trestný čin jako organizátor, jako člen organizované skupiny nebo člen spolčení, nebo
- q) byl již pro trestný čin odsouzen; soud je oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující, zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následek, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pobutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení, a jde-li o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou, anebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, také tehdy, započal-li léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zabavení.“

CIC v platném znění je soudce naopak *povinen* uložit přísnější trest. Dochází tedy k výrazné změně oproti staré úpravě, kde stejně jako v CCEO bylo toto rozhodnutí na soudci. Z důvodu harmonizace obou kodexů by bylo užitečné *de lege ferenda* zvážit zavedení povinnosti použít přísnější trest také v kánonu 1416 CCEO. Podle mého názoru dává toto ustanovení soudci příliš velkou volnost uvážení, a proto je normativní hodnota tohoto kánonu relativizována.

Druhá poznámka se týká nové přitěžující okolnosti, jak ji zavádí kán. 1326 § 1 odst. 4 CIC. Zde zákonodárce zavedl *actio libera in causa*, jak ji uplatňuje sekulární trestní právo, i do kanonického práva. To znamená, že zavinění se neposuzuje v době, kdy subjekt čin vykoná, ale v dřívějším okamžiku, tj. když se subjekt uvede do stavu nezpůsobilosti. V českém trestním zákoníku je *actio libera in causa* upravena pod trestným činem opilství podle § 360 TZ.¹⁹

Je otázka, zda by bylo vhodné *de lege ferenda* zahrnout tuto poslední přitěžující okolnost také do kánonu 1416 CCEO. Podle mého názoru to není ani vhodné, ani nutné, protože by to opět narušilo základní systematiku polehčujících a přitěžujících okolností, kdy se na ně odkazuje v kontextu všeobecné praxe a kanonické nauky a jejich případná specifikace je ponechána na jednotlivých církvích *sui iuris*.

6 Závěr

V tomto příspěvku jsem se snažil porovnat zásady trestní odpovědnosti v obou kodexech katolické církve a přihlédnout při tom k úpravě v českém trestním zákoníku. Zásadní změnou po novelizaci trestního práva v CIC je zavedení zásady presumpce nevinny, která je společná světským trestním kodexům. Jde o zřejmou reakci na porušování práva na obhajobu

¹⁹ § 360 TZ – Opilství

„(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.“

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neuplatňují, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“

u obviněných kněží v sexuálních deliktech. Je otázka, zda se tímto směrem bude ubírat i případná novelizace CCEO, vzhledem k tomu, že východní kodex je společný pro všechny východní církve, jejichž kanonické tradice jsou mnohdy odlišné od západní právní kultury.

Pokud jde o zavinění, to je v obou kodexech formulováno podobně. Podle mého názoru je znění CCEO jasnější, protože se vyhýbá termínu „jednání těžce přičitatelné“ latinského zákoníku, který považuji za poněkud matoucí, protože používá pojem přičitatelnost ve smyslu zavinění.

Co do úpravy polehčujících a přitěžujících okolností a okolností vylučujících protiprávnost, vykazují oba kodexy zjevné rozdíly: zatímco latinský kodex je velmi podobný českému trestnímu právu ve výčtu těchto okolností i jejich demonstrativním charakterem (u polehčujících okolností), východní kodex tyto okolnosti upravuje pouze obecně a jejich posouzení nechává na církevním soudci. Jako obecný kodex pro všechny východní katolické církve CCEO ponechává podrobnou úpravu na partikulárním právu jednotlivých církví *sui iuris*. Podle mého názoru by bylo nesystémové a v rozporu s logikou CCEO stanovit v případné novele doplnění konkrétních polehčujících nebo přitěžujících okolností podle vzoru CIC.

Literature

FRANTIŠEK. Apoštolská konstituce *Pascite gregem Dei*, 23. května 2021. In: *L'Osservatore Romano*. 1. června 2021, s. 2–4.

PINTO, P. V. (a cura di). *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2001, 1341 s. ISBN 88-209-7146-1.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO. *Nuntia*. 1973–1990, č. 1–31.

Contact – e-mail

jdvoracek@web.de

POSTAVENÍ OBĚTÍ V KANONICKÉM TRESTNÍM PRÁVU OČIMA VIKTIMOLOGIE

Jiří Novák

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Cílem mého příspěvku je prozkoumat úpravu kanonického trestního řízení z hlediska základních poznatků viktimologie, která zkoumá specifické potřeby a postavení obětí trestné činnosti. Mým úmyslem je identifikovat základní potřeby obětí a následně na konkrétních místech Kodexu kanonického práva ukázat, zda a jakým způsobem jsou naplňovány či respektovány.

Keywords in original language

Oběti; trestní právo; procesní právo; viktimologie; CIC; Kodex kanonického práva.

Abstract

Young scientific field of the victimology researches the specific status and needs of crime victims. Its literature has conclusively proved very specific psychological limitations of the crime victims. This specific status needs to be taken into account by any legal system that wants to call itself just and effective. In this text I try to research whether the text of the Code of Canon law (CIC) takes into account the specific needs of crime victims and gives them a chance for fair criminal proceedings.

Keywords

Victimology; Crime Victims; Criminal Proceedings; CIC.

1 Úvod

V mém příspěvku bych se rád zaměřil na popis a hodnocení vhodnosti kanonické úpravy trestního řízení z hlediska poznatků vyplývajících

z viktimologické literatury. Zaměřím se přitom pouze na ty části právní úpravy, z nichž lze pro postavení obětí něco relevantního dovodit bezprostředně, tedy zpravidla pouhým jazykovým výkladem Kodexu kanonického práva (dále též „Kodex“). Nebudu tak srovnávat veškerou civilní trestní úpravu¹, jejímuž kritickému hodnocení se věnuje celá řada viktimologické literatury², s absentující výslovnou úpravou v Kodexu. Tématu ochrany zájmů obětí trestné činnosti se teoreticky věnuji především v rámci doktorského studia na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, prakticky pak jako právní poradce brněnské pobočky Bílého kruhu bezpečí³.

V textu nejprve ve stručnosti představím oblast působnosti viktimologického zkoumání a její důležitost pro jakýkoliv právní proces, s nímž oběti přichází do styku. Poté se pokusím popsat, v jakých možných oblastech bude docházet ke „střetu“ viktimologických poznatků s církevní činností (a zejména při aplikaci Kodexu). Následovat bude stručný popis základních potřeb a zájmů, které jsou podle viktimologické literatury pro oběti ve formálních mocenských procesech nejdůležitější. Následně na jednotlivých místech Kodexu kanonického práva ukážu, jak daný pramen práva tyto potřeby konkrétně zohledňuje, resp. je pomáhá naplňovat, a kde v tomto směru může pomoci rovněž neformální praxe.

-
- ¹ Obsaženou zejména v zákoně 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), případně zákoně 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obětech trestných činů“).
  - ² Mezi přední české knihy lze zařadit VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016, Psyché. ISBN 978-80-247-4849-8, ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, nebo ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. Odkazy na ještě obsáhlejší zahraniční literaturu z anglicky a německy mluvících zemí jsou obsaženy v těchto knihách.
  - ³ Jde o spolek (vulgárně řečeno neziskovou organizaci), který se od roku 1991 zabývá odbornou psychologickou a právní pomocí obětem trestné činnosti. Více na <https://www.bkb.cz/>

2 Pojem viktimologie a její relevance v činnosti církve

Specifické zájmy a potřeby obětí trestné činnosti jsou hlavním předmětem zkoumání mladého vědeckého oboru, nazývaného viktimologie⁴. Jednoznačná definice tohoto oboru zatím neexistuje, neboť přístupy se různí v jednotlivých zemích. Pro účely mého příspěvku však postačí uvést, že viktimologie vychází z předpokladu (který zároveň vědecky ověřuje), že oběti trestné činnosti se mohou ocitnout ve zcela specifickém postavení, z něž vyplývají zvláštní potřeby a zájmy (zejména v duševní rovině), jejichž existenci je nutné přijmout jako fakt. Dále se viktimologie pochopitelně zabývá již konkrétními popisy tohoto specifického postavení a kritikou společenských a mocenských postupů, které toto postavení nerespektují⁵. Tzv. aktivistická viktimologie se pak zároveň snaží zajistit, že těmto poznatkům nebudou odporovat formální a neformální pravidla společenského fungování tak, aby tedy po obětech nebylo žádáno něco, co je pro ně reálně nemožné, a aby se jejich zájmům dostalo spravedlivého naplnění. Jde-li o samotné řízení, ve kterém je kriminalita postihována, zdůrazňuje se snaha o to, aby normotvůrce dal oběti důstojné a bezpečné postavení.

Myšlenka specifického postavení obětí trestné činnosti a jejich specifických potřeb není ničím, co by mělo být pro církevní orgány jakkoliv kontroverzní. Speciální duchovní služba, kterou církve poskytují (mimo jiné) traumatizovaným obětem trestné činnosti, je předmětem zájmu, jak odborné literatury⁶,

4 Poprvé tento pojem v roce 1947 použil izraelský advokát Benjamin Mendelsohn, který si ve své praxi obhájce obviněných všiml opakujících se vzorců mezi pachateli a oběťmi. Zajímavé je, že jak on, tak ostatní průkopníci viktimologie nehledali způsob, jak obětem pomoci. Spíše se naopak snažili vědecky prokázat, že oběti mají na svém osudu jistý podíl viny. Teprve v šedesátých letech se s rozvojem ostatních hnutí za ochranu znevýhodněných skupin (žen, etnických menšin, duševně nemocných apod.) rozvíjí tzv. aktivistická viktimologie, vycházející z předpokladu (potvrzeného následnými výzkumy), že většina obětí na svém postavení nenese žádnou vinu a úkolem viktimologie by mělo být využít získané poznatky k pomoci obětem a prevenci kriminality.

5 Viz např. VELIKOVSKÁ, 2016, op. cit., s. 9.

6 LANĀKA, J. K pokynu policejního prezidenta o poskytování duchovních služeb ze 7. června 2019. In: *Revue církevního práva*. Praha, 2019, roč. 77, č. 4, s. 103–104. ISSN 1211-1635.

tak i diskuzí na konferenci Církev a stát konané v předešlých letech⁷. Za účelem maximální efektivity těchto služeb je postupováno nejen v úzké koordinaci se státními orgány, nýbrž i mezi jednotlivými církvemi. Zdá se přitom, že jedině, na co si církve v souvislosti s touto službou stěžují, je její nedostatečný a formalizovaný rozsah, neboť k ní stále dochází v podstatě nesystematicky. V takové situaci lze poměrně snadno dovodit, že církevním orgánům je přinejmenším obecná nutnost zvláštního a citlivého přístupu k obětem trestné činnosti dobře známá a respektují ji. Jako další (byť pouze anekdotický důkaz) mohu uvést vlastní zkušenost z poradny Bílého kruhu bezpečí. Sám jsem v ní (během šestiletého působení) doposud nenarazil na žádného klienta, který by byl postupy církevních představitelů zklamán. Naproti tomu dvě klientky hodnotily přístup „našeho pana faráře“ k jejich problémům jako chápavý a pozitivní, což bylo v obou případech v jejich sociálním okolí bohužel výjimečné.

Jde-li o samotné kanonické trestní právo, jsou jeho „průsečíky“ s viktimologickými poznatky zřejmé. Jako komplexní právní systém je i kanonické právo nadáno možností vynucovat dodržování svých norem obecně uznaným uplatňováním sankcí proti věřícím⁸. Není však náhražkou či konkurentem civilního trestního práva⁹. Pro účely mého příspěvku považují za důležité zdůraznit, že na rozdíl od civilního trestního práva většina deliktů z podstaty věci nepovede ke vzniku vztahu pachatele a oběti ve viktimologickém slova smyslu. To podporuje i názor, že jen málokdy se postih církevního a civilního trestního práva týká téhož jednání, a i v takových případech je smyslem především ochrana církve a jejích členů¹⁰. Za relevantní lze v tomto směru označit podle mého názoru zejména skutkové podstaty trestných činů popsané v Kán. 1397 a Kán. 1398 Kodexu, za určitých okolností

⁷ Viz např. TRETERA, J. R. Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, J. (ed.). *Církev a stát 2019. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7–20. ISBN 978-80-210-9490-1, nebo HORÁK, Z. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof. In: BENÁK, J. (ed.). *Církev a stát 2020: sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 9–24, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-8629-6.

⁸ Podrobněji viz HRDINA, I. A. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 321. ISBN 80-86432-26-2.

⁹ TRETERA, R. J., HORÁK, Z. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vyd. Praha: Leges, 2021, s. 327, Teoretik. ISBN 978-80-7502-535-7.

¹⁰ Ibid.

zřejmě i trestné činy proti zvláštním povinnostem (Kán. 1392 a násl.). Nedostatečný postup církve proti pachatelům závažné trestné činnosti je uváděn i jako hlavní důvod „novelizace“ trestních ustanovení Kodexu z roku 2021¹¹. O nedávném vývoji církevní praxe ve vztahu k vyšetřování některých závažných zločinů a chování k obětem svědčí i další činnost českých církevních orgánů¹². To považuji za nutné zmínit pro dokreslení obrazu o činnosti církevních trestních orgánů, byť v dalších částech omezím svou pozornost především na znění Kodexu.

3 Specifické potřeby obětí

Pokusím se dále popsat, jak je skutečnost specifického postavení obětí zohledňována na konkrétních místech Kodexu církevního práva. K tomu bude ale nejprve nutné specifické potřeby obětí o něco blíže identifikovat. Vycházet přitom budu zejména z popisu potřeb, které viktimologická literatura uvádí v souvislosti s tzv. sekundární viktimizací¹³. Jde o (druhotné) zraňování obětí po spáchání trestného činu, a to osobou odlišnou od pachatele, většinou v určité nadřazené pozici (ať již ve vztahu formálním, jako např. policista a vyslychaná osoba, nebo neformálním, jako např. rodiče a jejich dítě, které se stalo obětí). Nejčastěji jde o orgány činné v trestním řízení, média a sociální okolí obětí, kteří nerespektováním specifického postavení obětí zvětšují újmu, kterou již oběti zažívají v důsledku samotného trestného činu. Typickými příklady může být neprofesionálně vedený výslech, neeticky napsaný novinový článek nebo obviňování obětí jejím okolím z podílu na vzniku trestného činu. Známých forem je však mnohem více, často velmi propracovaných¹⁴. Právě sekundární viktimizace je předmětem

¹¹ TRETERA, HORÁK, 2021, op. cit., s. 326.

¹² Pozitivně je z viktimologického hlediska nutné hodnotit např. vydání Instrukce o postupu biskupů a vyšších představených při předběžném šetření některých trestných činů proti 6. příkázání Desatera na území ČR ve znění novely č. 1/2021 schválené 127. plenárním zasedáním ČBK ze dne 6. července 2021.

¹³ Viz např. ČÍRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ, 2007, op. cit., s. 18 nebo ČÍRTKOVÁ, 2014, op. cit., s. 69.

¹⁴ L. Čírtková uvádí případ, kdy oběť znásilnění byla na malém městě vystavena všeobecnému posměchu. Opakované hanlivé nápisy na jejím domku ji posléze přiměly k vystěhování z obce. Dalším případem je dlouhodobé verbální osočování a následné vyloučení dvou členek sportovního oddílu, které potvrdily fakt zneužívání trenérem oddílu. ČÍRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ, 2007, op. cit., s. 17–18.

významného zájmu viktimologů, neboť je považována za mnohem lépe regulovatelnou. Převažuje názor, že společnost sice nemůže ovlivnit to, zda dojde k trestnému činu, může ale ovlivnit, jak bude po jeho spáchání s obětí nakládáno.

Jako nejčastěji přehlížené a nejdůležitější potřeby v souvislosti se sekundární viktimizací označuje viktimologická literatura tři: potřebu bezpečí, potřebu důstojnosti a potřebu informací¹⁵. Při podrobnějším zkoumání zjistíme, že tyto tři potřeby jsou poměrně široké, a projevují se tak ve značně různých formách, na což podrobněji upozorním u jejich popisu. Považuji ale za důležité upozornit, že při představě o obsahu těchto potřeb se nelze omezit na jejich jazykové nebo mimotrestní chápání. K žádné z uvedených potřeb nelze rovněž přistupovat striktně odděleně, neboť se vzájemně významně ovlivňují. Například naplnění potřeby informovanosti zvyšuje jak psychologický pocit bezpečí, tak pocit důstojnosti (člověk, který dostává informace, se cítí být v důstojném postavení).

3.1 Potřeba bezpečí

První je potřeba bezpečí, obecně známá i z druhého „patra“ tzv. Maslowovy pyramidy potřeb. Zdánlivě by mohl panovat dojem, že v kanonickém trestním řízení, v němž církevní orgány nejsou nadány tradičními pravomocemi fyzického donucení, nelze o naplnění této potřeby příliš uvažovat. Zajištění fyzického bezpečí bývá v moderním právním státě tradičně zařazováno do monopolu státní moci s krizovou intervencí jednotlivců. Takové zdání je však nepřesné. Nejde totiž jen o reálný stav fyzického bezpečí, nýbrž i zbavení paralyzujícího pocitu nebezpečí, který může prohlubovat trauma oběti.

Pro ilustraci uvedu první příklad z oblasti neformálního jednání církevních orgánů. Sám jsem se v soudní praxi setkal s trestní kauzou (v civilním trestním procesu), v níž byl obviněn a následně odsouzen za spáchání přečinu pohlavního zneužití administrátor farnosti a vyučující náboženství na malém českém městě. Podrobnosti trestného jednání nepovažuji pro účely tohoto textu za natolik důležité, proto postačí uvést, že při hodině náboženství měl

¹⁵ Viz ČÍRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ, 2007, op. cit.

osahávat pod oblečením jednu ze svých žákyň¹⁶. Po ohlášení trestného činu se za obliženého duchovního okamžitě postavila zdejší komunita věřících. Ta začala obět' očerňovat a vyvíjet na ni tlak ke změně výpovědi (v tom dokonce jednou uspěla, když spolužačky daly poškozené podepsat jakési předpřipravené prohlášení o smyšlenosti původní výpovědi). Tlak se poté přenesl i na rodinu oběti, která se začala bát o své bezpečí a majetek. Jedním z kroků, které věřící rovněž učinili, bylo sepsání dopisu (odsouzený hovořil dokonce o „petici“), adresovaného církevním orgánům s tím, že si podepsaní přejí, aby duchovní v obci nadále působil. Následnou komunikaci mezi věřícími a oslovenými orgány již bohužel neznám, nicméně považují popsanou situaci za dobrou ukázkou situace, při které mohly církevní orgány tlumit rozjitřenou atmosféru v obci (např. výzvou k neostrakizování oběti a její rodiny), a tím zvýšit naplnění potřeby bezpečí oběti.

Ani při aplikaci formálních pravidel kanonického trestního práva nelze zmiňovanou potřebu zcela opomenout. V jedné z nejtýpčtějších situací, při níž se oběti domáhají ochrany potřeby bezpečí, je podle mého názoru kanonické právo dokonce dále než právo civilní. Oběti tradičně označují za velmi traumatizující povinnost střetnout se znovu před soudem tváří v tvář (z jejich pohledu) nebezpečnému pachateli. Český právní řád tuto skutečnost reflektuje teprve od 1. 8. 2013, kdy zakotvil subjektivní právo oběti na to, aby orgány činné v trestním řízení zabránily kontaktu oběti a osoby, kterou označila za pachatele (viz § 17 zákona o obětech trestných činů). Do té doby bylo například při výslechu oběti před soudem možné zabránit kontaktu mezi ní a obžalovaným toliko v situaci, kdy byla prokázána reálná hrozící újma v režimu podle § 55 odst. 2 trestního řádu (tzv. utajovaný svědek) anebo narušoval-li obžalovaný průběh jednání. Nálezem sp. zn. III. ÚS 2916/15 ze dne 28. 2. 2017 Ústavní soud označil nepřímé právo vyhnout se „označenému pachateli“ za součást ochrany ústavních práv obětí. I po roce 2013 však stále platí zásada, že oběti jsou vyslýchány za přítomnosti obviněných, nepožádají-li o postup opačný.

¹⁶ Konkrétně šlo o kauzu, v níž rozhodoval Nejvyšší soud usnesením ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1341/2011, a Ústavní soud nálezem ze dne 19. 11. 2013, sp. zn. II. ÚS 2529/12.

Kodex kanonického práva však zakotvuje zásadu opačnou (jednoznačné to je přinejmenším v situaci, kdy oběť do řízení nevstoupí jako poškozená strana). V Kán. 1728 § 1 Kodex přikazuje, nebrání-li tomu povaha věci, použít při trestním řízení kánonů o řádném řízení sporném. Mezi ně spadá rovněž Kán. 1559, podle nějž se výslechu svědka (což bude v trestním řízení zpravidla rovněž oběť) strany nesmějí zúčastnit, nerozhodne-li soudce, že mohou být přítomné. Není-li řízení tajné, mohou se výslechu zúčastnit advokáti a zástupci stran. Z Kán. 1561 navíc vyplývá, že otázky svědkovi lze klást jedině prostřednictvím soudce. I to lze s ohledem na pocit bezpečí oběti považovat za významné plus, neboť nemůže docházet například k nemoderované konfrontaci oběti a obhájce (ve snaze oběť „vykolejit“), což není v civilním trestním řízení rovněž neobvyklý jev. Uvedené prvky mohou podle mého názoru přispět k pocitu, že potřeba bezpečí oběti je respektována.

3.2 Potřeba informací

Druhou z uvedených potřeb je potřeba informací. Ta pochopitelně úzce souvisí s poslední potřebou důstojnosti, které se budu věnovat dále. Kromě již uvedeného, že informovanost obecně zvyšuje důstojné postavení člověka a tím i jeho pocit bezpečí, se viktimologie dívá na princip informovanosti spíše prakticky. Zkoumá především parametry schopnosti oběti informace přijímat a schopnost orgánu, který procesní úkon provádí, tuto informaci poskytnout způsobem zohledňujícím tuto schopnost¹⁷.

Dopady silného emocionálního otřesu na kognitivní a paměťové schopnosti jedince jsou podle mého názoru často přehlíženou skutečností. Některé psychologické teorie hovoří o tzv. informačním traumatu, jiné zase o tzv. mentálním hluku¹⁸. Emocionální nabuzení (ze stresující situace) „zahalí“ v podstatě všechny vědomé mozkové funkce. Podobně může fungovat například nadobýčejně silná únava či silná intoxikace mozku. Z osobní zkušenosti tak například vím, že lektori Bílého kruhu bezpečí na úvodním školení upozorňují nové právní poradce, aby u potenciálně traumatizovaných dospělých obětí počítali s kognitivními a paměťovými schopnostmi na úrovni dvanáctiletého

¹⁷ Viz např. VELIKOVSKÁ, 2016, op. cit., s. 75.

¹⁸ Ibid.

dítěte. Praktický důsledek uvedeného mozkového procesu je pak podle některých výzkumů ten, že traumatizovaná oběť „ignoruje“ až 80 % sdělení. Právní sdělení (často vysvětlující složité podmínky uplatňování procesních práv) nebudou v tomto smyslu nejspíše nikterak privilegované. Spíše naopak lze s trochou hořkosti konstatovat, že většina formulací procesních předpisů představuje „mentální hluk“ i pro netraumatizovaného člověka.

Proto viktimologové zásadně nedoporučují, aby byly oběti o svých právech poučeny pouze písemně, prostřednictvím hustě popsaného dokumentu s útržky právních předpisů¹⁹. Takovou praxi bohužel někdy stále aplikuje rovněž Policie ČR, ač má povinnost tento „manifest“ obětem vysvětlit rovněž ústně. Je-li tomu příhodná situace, je vhodné rovněž zapojit oběť a nechat si od ní například vlastními slovy zopakovat, jak poučení porozuměla, anebo ji nechat, ať si důležité pasáže sama napíše rukou na papír. Nejde však jen o přijetí informací, nýbrž i o jejich pochopení. Proto je důležité rovněž obětem vysvětlit smysl daných práv, který nemusí být právnímu laikovi (tím spíše traumatizovanému) zřejmý. Například tzv. prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život může mít vliv na trest, který pachatel dostane, což však z textu zákona nikterak nevyplývá²⁰. Lze tak shrnout, že není-li traumatizovaná oběť smysluplně o svých právech poučena, je to v podstatě totožné, jako by je vůbec neměla.

Vedle poučení o právech obětí jsou logicky druhou skupinou informací, jejichž neposkytnutí oběti nezřídka pocítují útrpně, povinnosti obětí anebo různé výzvy k nějakému jednání. Jde např. o podrobování se znaleckému zkoumání (mezi nejvíce zraňující patří lékařské zkoumání duševního zdraví a intimních partií). Oběť bez odborného vzdělání nemusí chápat smysl takového zkoumání (či jeho dílčích částí). Totéž platí u některých procesních úkonů (např. povinnost podrobit se opakovanému výslechu nebo výzva k odevzdání své elektroniky). Řada úkonů se může oběti zdát zcela zbytečnou a frustrující (zvláště zná-li pachatele). Platí tedy obecná viktimologická zásada, že před každým potenciálně ponižujícím nebo formálním úkonem je vhodné oběti ústně a laicky vysvětlit legitimní smysl a nezbytnost takového úkonu.

¹⁹ VELIKOVSKÁ, 2016, op. cit.

²⁰ § 22 zákona o obětech trestných činů.

Všechny uvedené poznatky lze, byť omezeně, aplikovat rovněž v kanonickém trestním řízení. Má-li církevní orgán zájem, aby poškozený cokoliv řádně vykonal (být třeba jen odpověděl na otázky), bude podle mého názoru vhodné jej neodborným jazykem a ideálně ústní i písemnou formou poučit o nezbytnosti takového úkonu pro nalezení spravedlnosti. Kodex kanonického práva takovému postupu podle mého názoru nebrání, ba naopak je jím naplněna zásada rychlého nalezení spravedlivého řešení. Kodex rovněž výslovně nezakotvuje obecnou procesní poučovací povinnost církevních soudů (obdobnou např. § 5 občanského soudního řádu nebo § 2 odst. 15 trestního řádu). Některá obecná ustanovení se však k zásadě poučovat neznalé církevního práva blíží (např. Kán. 1446). Zohledňovat zvláštní stav oběti je tedy třeba rovněž v situaci, kdy se církevní orgán snaží obět' poučit o jejích právech. Vhodná je zejména pomoc advokáta, u nějž lze předpokládat chápavý přístup. Za tímto účelem lze případně využít pravomoci soudu podle Kán. 1481 § 1 (případně ve spojení s úpravou Kán. 1490).

3.3 Potřeba důstojnosti

Poslední potřebou, kterou se bude tento příspěvek zabývat, je potřeba důstojnosti. Důstojnost je jedním z těch pojmů, které rozdělují právníky na téměř nesmiřitelné tábory. Zatímco jedni jej považují za právně prázdný termín, otevírající dveře svévůli právního výkladu, druzí jej považují za hodnotový základ ústavního pořádku, bránící dalšímu útlaču jakéhokoliv člověka pod pláštěm zákona. Ve viktimologii je důstojnost úzce spojená s pocity sebeúcty a spravedlnosti v jednání ostatních osob. Výzkumy prokázaly, že oběti psychicky vnímají jako podstatnější tzv. procedurální spravedlnost²¹. U ní jde zejména o to, zda lze vedený proces vnímat jako férový a transparentní²². Takový proces, který zohledňuje jejich specifické potřeby, dokáže oběti často přijmout bez ohledu na výsledek²³. Psychicky tak dokáže například obět' snadno přijmout, že došlo k promlčení trestní odpovědnosti anebo (za určitých okolností) je pachatel zproštěn obžaloby pro nedostatek důkazů. Procedurální nespravedlnost cítí oběti zásadně mnohem

²¹ Opakem je distributivní spravedlnost, často vyjádřená zjednodušujícím heslem „každému podle jeho zásluh“.

²² ČÍRTKOVÁ, 2014, op. cit., s. 135.

²³ Ibid., s. 137.

silněji. Navzdory laickému přesvědčení jsou oběti často od výsledku řízení „odosobněné“, neboť si uvědomují, že v jejich životě jakékoliv potrestání pachatele nic nezmění. Jejich hlavní potřebou pak zpravidla není pomsta pachatelů²⁴, nýbrž návrat do „normálního“ života a reparace vzniklé újmy. Pro dokreslení lze doplnit, že podobně úkorně jako nespravedlivý postup soudu nesou oběti například „nespravedlivé“ informování o věci sdělovacími prostředky (např. nedají-li média oběti vůbec možnost se vyjádřit anebo její odpověď deformují).

Naplnění potřeby důstojnosti je ve viktimologické literatuře spojeno s dodržováním několika zásad, které stručně představím. Ačkoliv se popsané zásady mohou zdát jako samozřejmost, v praxi civilního trestního práva nejsou zřídka situace, kdy alespoň jedna z nich není dodržena.

V první řadě jde o „kantovskou“ zásadu neobjektivizování oběti. Mělo by se na ni nahlížet jako na autonomního jedince, jehož zájmy a újma jsou pro soudní orgán důležité. Někteří autoři hovoří o tom, že hlavní viktimologickou výzvou budoucnosti je přesvědčit státní orgány, že zájmy oběti jsou na stejné úrovni, jako veřejný zájem na potírání kriminality a zájem na dodržení práv obviněného²⁵.

Druhou je zásada nepředpojatosti, podle níž by soudce neměl mít o oběti žádné negativní předsudky ohledně její věrohodnosti, morálních vlastností a podílu viny na vzniku trestného činu. Oběti samy mají v tomto směru často pochybnosti (to je jedním z důvodů, pro který dochází k opožděnému ohlášení trestného činu), které zhoršují jejich trauma. Zúčastní-li se nicméně jakéhokoliv formálně-právního řešení svého problému, očekávají, že soudit je budou profesionálové bez předsudků. Na počátku by oběť měla cítit, že je na ni nahlíženo jako na osobu, které byla neoprávněně způsobena újma.

Další je zásada rovného postavení, zejména ve srovnání s obviněným (nebo již pachatelem). Ta samozřejmě nemůže platit absolutně. V trestním řízení civilním i kanonickém tradičně platí určitá „privilegia“ obviněného,

²⁴ Statisticky mají viditelně vyšší potřebu odplaty oběti, které byly v dětství intenzivně fyzicky trestané. Viz ČÍRTKOVÁ, 2014, op. cit., s. 135. Není přitom jasné, proč tomu tak je. L. Čírtková nabízí dvě možná vysvětlení, a to jednak posunutou iluzi spravedlivého světa, který se obnovuje tvrdým postihem, anebo obecně sníženou schopností empatie v důsledku vlastního fyzického utrpení.

²⁵ Viz např. VELIKOVSKÁ, 2016, op. cit., s. 40.

např. právo posledního slova²⁶. Pocit důstojnosti oběti je však závislý na tom, aby i ona dostala šanci vyjádřit se k věci, popsat svůj náhled na předmět řízení a její výpověď byla „zprocesována“ zásadně stejně.

Konečně poslední zásadou je s předchozí zásadou zdánlivě rozporné uznání specifického postavení oběti a omezení s ním spojených. Po oběti tak nelze vyžadovat reálně nesplnitelné věci. Mimořádně zajímavým aspektem této zásady je uznání omezených kognitivních a paměťových schopností, jak jsem se o něm zmiňoval výše. To neznamená, že soud by neměl hodnotit výpověď traumatizované oběti (často plnou váhání, zdlouhavého rozvzpomínání, jakož i zjevných rozporů) bez dalšího jako nespolehlivou, k čemuž bohužel v praxi civilního trestního soudnictví dochází. Soud by měl zohlednit průběh dopadů traumatu a výpověď oběti hodnotit s přihlédnutím k nim. To v praxi přináší paradoxní situace, kdy částečně zjevně nepravdivá a rozporná výpověď může být usvědčujícím důkazem²⁷. Typický je tento stav například v případech sexuálních deliktů vůči dětem. Ty budou mít větší tendenci nepříjemné emoce vytěšňovat a nahrazovat je svými fantaziemi (stejně i „slepá místa“, která nejsou schopny reálně pochopit). Dospělé oběti si tyto nedostatky své vlastní myslí často uvědomují a mohou nést velmi úkorně, jsou-li pro ně označeny například za zcela nevěrohodné. K posouzení takové věrohodnosti je zpravidla nutné přibrat člověka, který má odborné znalosti viktologie.

I naplnění potřeby důstojnosti oběti považuji ve vztahu k církevnímu trestnímu řízení za relevantní téma hodné uchopení a zohlednění při aplikaci Kodexu.

Jako první je potřeba upozornit, že Kodex dává některým obětem specifické procesní postavení. To není z hlediska ochrany specifických zájmů obětí, jak jsem je pospal výše, zcela rozhodná skutečnost, neboť z viktologických poznatků nevyplývá, že by oběti lpěly na formálních náležitostech

²⁶ Viz § 217 trestního řádu a Kán. 1725 Kodexu kanonického práva.

²⁷ Sám jsem ve své praxi narazil na dva takové případy. V jednom dětská oběť opakovaně vypověděla, že k popisovanému opakovanému znásilnění došlo na (snad pirátské) lodi, což byl však zjevný nesmysl. V druhém případě zhruba pětileté dítě velmi přesvědčivě popsalo, že při incidentu byli kolem přítomni živí draci a hadi. Sluší se dodat, že oba pachatelé (rodinní příslušníci obětí) byli usvědčeni nejen na základě těchto výpovědí, nýbrž i dalších objektivních důkazů (včetně genetiky a dalších svědeckých výpovědí).

jejich postavení²⁸. Nelze tedy hodnotit jako negativum, že procesní postavení obětí trestného činu je podle kanonického trestního procesního práva značně omezené. Podobně jako trestní řád²⁹ poskytuje Kodex oběti, byla-li jí trestným činem způsobena škoda, možnost domáhat se náhrady této škody v rámci trestního řízení (viz Kán. 1729 § 1). Jedná se o tzv. adhézní nárok³⁰. Kodex v takové situaci označuje oběť jako poškozenou stranu, která se z procesního hlediska stává třetí osobou vstupující do řízení podle Kán. 1596 § 1. Jako s předmětem řízení pak disponuje pouze s tímto nárokem, k jehož uspokojení může rovněž podat odvolání (viz Kán. 1729 § 3). Tím oprávnění vyplývající z jejího zvláštního procesního postavení končí.

Z hlediska zachování důstojnosti oběti lze pak považovat za vhodné všechny postupy, které její výslech (a tedy i vzpomínání na danou věc) urychlují a zamezují tomu, aby prováděné procesní úkony musely být opakovány. Český zákonodárce z tohoto důvodu zavedl mimo jiné zvláštní režim výslechů tzv. zvlášt' zranitelných obětí³¹. Lze tedy kvitovat, že i Kodex se zvláštním možným režimem pro výslech svědků počítá. V Kán. 1567 § 2 výslovně zmiňuje možnost použití magnetofonu. Je otázkou, nakolik je u tohoto ustanovení nutné trvat na jeho striktně jazykovém výkladu, neboť si nejsem jistý, kolik církevních soudů v dnešní době disponuje dlouhodobě funkčním magnetofonem. Při zohlednění tradičních aplikačních zásad procesního práva lze tak podle mého názoru přistoupit k analogickému užití modernějších nahrávacích zařízení. Za určitých okolností bych dokonce považoval za ideální postup pořízení videozáznamu, a to nějakým neobtěžujícím způsobem. Ten totiž poskytuje soudu (případně znalcům) možnost zkoumat i nonverbální způsoby komunikace. Se zvyšující se dostupností kvalitních nahrávacích zařízení jde podle mého názoru o „hudbu budoucnosti“.

²⁸ Není tak rozhodné, zda určitý právní předpis dává oběti možnost popsat soudu dopady trestného činu na její život výslovně, jako např. český zákon o obětech, anebo nikoliv, jako např. Kodex kanonického práva. Pro hledisko důstojnosti oběti je důležité, že se taková možnost v procesu vyskytne.

²⁹ § 43 a násl. trestního řádu.

³⁰ Viz HRDINA, I. A. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 383. ISBN 80-86432-26-2.

³¹ Mezi ty se řadí například děti, senioři, osoby fyzicky handicapované, oběti násilné sexuální deliktů atd. Podrobně § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů.

Naopak za problematický považují pokyn obsažený v Kán. 1569 § 1, podle něž se na závěr výslechu musí svědkovi na magnetofon zaznamenaná výpověď přehrát. To bude u řady obětí vyvolávat silné negativní prožitky, prohlubující jejich případné trauma. Z podobného důvodu se tak například orgánům činným v trestním řízení nedoporučuje, aby obětem pouštěly například kamerové záznamy z místa činu (nepožádají-li o to samy). Oběti by se tak podle mého názoru měla dát možnost takový úkon odmítnout, navzdory striktnímu jazyku uvedeného ustanovení.

K ochraně důstojnosti oběti slouží rovněž již výše popsany proces kladení otázek při výslechu. Vedle procesních náležitostí zakotvuje Kodex rovněž obsahové omezení otázek, které je pro traumatizované oběti velmi příznivé. V Kán. 1564 stanovuje povinnost klást otázky „přizpůsobené chápání tázaného“ a navíc se musí „vztahovat k věci, která se projednává“. Oba tyto požadavky lze brát jako řešení dvou tradičních „bolístek“ formalizovaných výslechů. Jednak tedy umožňují styl kladení otázek přizpůsobit duševnímu stavu oběti, jak jsem již popsal výše. Ale rovněž důrazem na relevanci (vztah k projednávané věci) může bránit často kritizovanému tlaku na oběť prostřednictvím nevhodných a irelevantních otázek, zejména z jejího soukromí. Umožnění kladení takových otázek podle viktimologické literatury zvyšuje u obětí pocity nedůstojnosti, selhání, izolace a ponížení³².

Z konkrétních míst si pak na úplný závěr dovoluji upozornit na materií Kán. 1572 Kodexu, a to zejména jeho bod 3. Toto ustanovení dává soudci vodítka, podle nichž má svědeckou výpověď hodnotit. Jedním z těchto kritérií je i to, zda je svědek „zmatený, nejistý nebo nestálý“, dalším pak konzistence výpovědi s ostatními důkazy. Jak jsem již popsal výše, nelze výpovědi traumatizovaných obětí hodnotit přehnaně striktně, neboť se řídí specifickými duševními pochody. Tím samozřejmě nelze říct, že výpověď traumatizované oběti může být jediným důkazem usvědčujícím pachatele (to ostatně i u konzistentních výpovědí zapovídá Kán. 1573). Zmatenost a nejistota oběti jsou však častými projevy traumatu. Oběť by proto neměla být považována za nevěrohodnou toliko z těchto důvodů.

³² ČÍRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ, 2007, op. cit., s. 18.

4 Závěr

Z výše uvedeného je podle mého názoru zřejmé, že Kodex kanonického práva neobsahuje nikterak podrobnou explicitní úpravu procesních postupů, které by naplňovaly poznatky z oblasti viktimologie. To však podle mého názoru nemusí být nutně na závadu. Obecná a principiálně založená právní úprava může vést k ochraně legitimních zájmů způsobem šitým na míru konkrétním okolnostem. Kanonické trestní právo není „sešněrováno“ řadou formálních postupů trestního práva civilního, a může tedy některé ideály spravedlnosti naplňovat pružněji.

Jak jsem popsal výše, mohou některá místa Kodexu v tomto směru obstát lépe než úprava trestního řádu. U dalších pak bude záležet především na tom, jak situaci oběti budou chápat příslušné církevní soudy. Má-li být postih deliktů brán vážně, měl by proces jeho dosahování zohledňovat poznatky viktimologie, které tomu mají napomoci. Nepovažuji za moudré nahlížet na danou záležitost pouze optikou „jedna oběť, jeden pachatel“. Povědomí společnosti o tom, jak je s oběťmi zacházeno, se následně promítá do celkového přístupu k trestné činnosti. Na jedné straně se tak například společnosti bagatelizující sexuální násilí s tímto problémem potýkají častěji³³. Nadto ve společnosti, kde oběť nebude očekávat podporu a férovost, bude vyšší latentní kriminalita. Strach z nepatřičného chování mocenských orgánů je oběťmi uváděn jako nejčastější důvod neohlášení trestného činu³⁴. Tím logicky dochází k nárůstu kriminality a snížení úrovně ochrany práv všech členů společnosti. Náležitým chováním k oběti tak soud (a ostatní orgány) nechrání jen ji samotnou, ale potenciálně i další budoucí oběti. To platí podle mého názoru i pro církevní orgány, které jsou (jak popisuje i má drobná zkušenost) ve formálními pravidly sešněrovaném světě místem, v němž oběti doufají v nalezení pochopení a spravedlnosti.

Literature

ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

³³ ČÍRTKOVÁ, 2014, op. cit., s. 67.

³⁴ ČÍRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ, 2007, op. cit., s. 21.

- ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- HORÁK, Z. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof. In: BENÁK, J. (ed.). *Církev a stát 2020: sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 9–24, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-8629-6.
- HRDINA, I. A. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-26-2.
- LAŇKA, J. K pokynu policejního prezidenta o poskytování duchovních služeb ze 7. června 2019. In: *Revue církevního práva*. Praha, 2019, roč. 77, č. 4, s. 103–104. ISSN 1211-1635
- TRETERA, R. J., HORÁK, Z. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vyd. Praha: Leges, 2021, Teoretik. ISBN 978-80-7502-535-7.
- TRETERA, R. J. Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, J. (ed.). *Církev a stát 2019. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7–20. ISBN 978-80-210-9490-1.
- VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016, Psyché. ISBN 978-80-247-4849-8.

Contact – e-mail

novak.jira@seznam.cz

PŘÍMÉ NOVELIZACE KODEXU KANONICKÉHO PRÁVA

František Ponížil

Cyrlometodějská teologická fakulta, Univerzita
Palackého v Olomouci, Česká republika

Abstract in original language

V příspěvku budou představeny všechny přímé novelizace Kodexu kanonického práva z roku 1983. Těchto novelizací bylo k 1. 9. 2022 celkem jedenáct. Největší novelizací byla změna trestního práva hmotného a manželského práva procesního. Další změny se dotýkají manželského práva hmotného a řeholního práva. Rovněž se dotkneme problematiky nepřímých novelizací a obsoletních kánonů Kodexu kanonického práva a dalších možných novelizací.

Keywords in original language

Kanonické právo; CIC/1983; přímé novelizace CIC/1983; trestní právo; manželské právo; řeholní právo.

Abstract

The paper will present all direct amendments to the 1983 Code of Canon Law. There were eleven such amendments as of 1 September 2022. The largest amendment was to the substantive penal law and matrimonial procedural law. Other amendments concern substantive matrimonial law and religious law. We will also touch on the issue of indirect amendments and obsolete canons of the Code of Canon Law and other possible amendments.

Keywords

Canon Law; CIC/1983; Direct Amendments to CIC/1983; Penal Law; Matrimonial Law; Religious Law.

1 Úvod

Prísloví *Ecclesia semper reformanda*, se v posledních letech stává velmi aktuálním v oblasti kanonického práva. Po promulgaci Kodexu kanonického práva z roku 1917, se mezi odbornou veřejností předpokládalo, že bude platit beze změn *per omnia saecula saeculorum*.

Od promulgace Kodexu kanonického práva (dále jen CIC/1983) dne 25. 1. 1983 bylo vydáno celkem 11 přímých novelizací a z toho 9 jich bylo promulgováno papežem Františkem, který byl v roce 2013 zvolen římským biskupem. Změny jak přímé, tak nepřímé se dotkly celkem 145 kánonů¹ z celkových 1752, což při přepočtu na procenta dělá 8,28 %. Je nutno říci, že změny se nedotkly průběžného číslování kánonů, ale v rámci novelizovaného textu několikrát došlo k přeskupování obsahu kánonů, kdy stejný text má v rámci nové struktury jiné číslo kánonu.

Největší přímou novelizací je změna trestního práva hmotného, která je následována manželským právem procesním. Další důležité změny v devíti kánonech zavádí Motu proprio *De concordia inter Codices*, které sjednocuje kanonickou disciplínu s Kodexem kánonů východních církví (dále jen CCEO) a v Motu proprio *Competentias quasdam decernere*, které mění jedenáct kánonů a přenáší některé kompetence Apoštolského stolce na místní autority, což vystihuje Františkovu snahu o decentralizaci církve. Z této snahy se vymyká novela v Motu proprio *Authenticum charismatis* kdy diecézní biskup může založit řeholní společnost diecézního práva až po předchozím písemném svolení Apoštolského stolce.

Při pojednání o přímých novelách je nutné se zmínit o nepřímých novelizacích, kdy nějaký dokument deroguje, tedy částečně změní, obsah právní normy při zachování platnosti části normy nebo dojde ke změně v obsahu kánonu, který se stane obsoletním.

Níže probíráme všechny přímé novelizace kodexu kanonického práva, které jsou z důvodu přehlednosti rozděleny podle oblastí, kterých se dotýkají.

¹ Srov. PONTIFICIA UNIVERSITÀ GREGORIANA. Modifiche ai canoni del CIC. *iuscangreg.it* [online]. Dostupné z: https://www.iuscangreg.it/cic_modifiche.php. Webová stránka *Risorse canonistiche*, kterou spravuje Papežská gregoriánská univerzita také obsahuje seznam autentických interpretací a dalších dokumentů Dikasteria pro legislativní texty a dalších orgánů Římské kurie. Seznam je možné řadit i podle čísla kánonu. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/risposte.php> [cit. 29. 9. 2022].

Kapitoly kopírují strukturu Kodexu s výjimkou řeholního práva, které má samostatnou kapitolu. Níže uvádíme tabulku s přehledem novelizací. Dále se věnujeme otázce obsoletních kánonů a návrhům na možné novelizace. Otázku nepřímých novel zde neprojednáváme, z důvodu značné rozsáhlosti tématu. Přehled změn podává výše citovaná tabulka na webu Papežské gregoriánské univerzity.

Cílem tohoto příspěvku je představit všechny přímé novely a nastínit problematiku obsoletních kánonů a zamyslet se nad možnými novelami Kodexu kanonického práva.

2 Přehled přímých novelizací CIC/1983

Přehled přímých novelizací CIC/1983.²

Motu proprio	Papež ³	Datum promulgace	Oficiální český překlad	Změněné kánony
Ad tuendam fidem ⁴	JPII	18. 5. 1998	Professio fidei, s. 4 až 6	750, 1371
Omnium in mentem ⁵	BXVI	26. 10. 2009	Acta ČBK 5, s. 15 až 19	1008, 1009, 1086, 1117, 1124
Mitis iudex Dominus Iesus ⁶	F	15. 8. 2015	Acta ČBK 13, s. 88 až 110	1671 až 1691
De concordia inter Codices ⁷	F	31. 5. 2016	Acta ČBK 14, s. 73 až 82	111, 112, 535, 1108, 1109, 1111, 1112, 1116, 1127

² Tabulka je převzata a upravena z Wikipedie, kde ji autor příspěvku aktualizuje. Srov. Kodex kanonického práva. In: *Wikipedie, otevřená encyklopedie*. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kodex_kanonického_práva

³ JPII – Jan Pavel II., BXVI. – Benedikt XVI., F – František, F* – zahájil BXVI dokončil F.

⁴ JAN PAVEL II. Ad tuendam fidem. In: *Professio Fidei* [online]. S. 4–6. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/09-professio-fidei.pdf

⁵ BENEDIKT XVI. Omnium in mentem. In: *Acta ČBK*. 2010, č. 5, s. 15–19. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-cbk-5-2010.pdf

⁶ FRANTIŠEK. Mitis iudex Dominus Iesus. In: *Acta ČBK*. 2018, č. 13, s. 88–110. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2018.pdf

⁷ FRANTIŠEK. De concordia inter Codices. In: *Acta ČBK*. 2019, č. 14, s. 73–82. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2019-fin-web.pdf

Motu proprio	Papež ³	Datum promulgace	Oficiální český překlad	Změněné kánony
Magnum principium ⁸	F	3. 9. 2017	Acta ČBK 12, s. 85 až 88	838
Communis vita ⁹	F	19. 3. 2019	Acta ČBK 14, s. 88 až 90	694, 729
Authenticum charismatis ¹⁰	F	1. 11. 2020	Acta ČBK 15 s. 130 až 131	579
Spiritus Domini ¹¹	F	10. 1. 2021	Acta ČBK 16, s. 19 až 20	230
Pascite gregem Dei ¹²	F*	23. 5. 2021	Acta ČBK 16, s. 302 až 347	1311 až 1399
Competentias quasdam decernere	F	11. 2. 2022	nevyšel	237 § 2, 242 § 1, 265, 604, 686 § 1, 688 § 2, 699 § 2, 700, 775 § 2, 1308, 1310
Recognitum Librum VI	F	26. 4. 2022	nevyšel	695 § 1

3 Obecné normy

Jedinou změnou v oblasti obecných norem CIC/1983 přineslo Motu proprio *De concordia inter Codices*, které sjednocuje terminologii s CCEO, když hovoří o *církvích sui iuris*, a ne o *rituálních církvích sui iuris* a stanovuje povinnost zapsat změny v příslušnosti k církvi *sui iuris* do křestní matriky.

⁸ FRANTIŠEK. Magnum principium. In: *Acta ČBK*. 2017, č. 12, s. 85–88. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2017-final-web.pdf

⁹ FRANTIŠEK. Communis vita. In: *Acta ČBK*. 2019, č. 14, s. 88–90. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2019-fin-web.pdf

¹⁰ FRANTIŠEK. Authenticum charismatis. In: *Acta ČBK*. 2020, č. 15, s. 130–131. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2020-final-web.pdf

¹¹ FRANTIŠEK. Spiritus Domini. In: *Acta ČBK*. 2021, č. 16, s. 19–20. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2021-final-web-vcetne-obalky.pdf

¹² FRANTIŠEK. Pascite gregem Dei. In: *Acta ČBK*. 2019, č. 14, s. 302–347. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2021-final-web-vcetne-obalky.pdf

4 Personální právo

V oblasti personálního práva papež František v Motu proprio *De concordia inter Codices* připomíná povinnosti zapsat do křestní matriky včlenění do církve *sui iuris* nebo změnu příslušnosti k církvi *sui iuris*.

Motu proprio *Spiritus Domini* z 10. ledna 2021 rozšiřuje možnost přijetí služby lektorátu a akolytátu i pro ženy. V českojazyčných médiích se chybně psalo o povolení ministrantek.¹³

V rámci snahy o decentralizaci církve papež František v Motu proprio *Competentias quasdam decernere* přenáší pravomoc ke zřízení interdiecézního semináře a vydání Řádu kněžského vzdělávání z Apoštolského stolce na diecézního biskupa, při zachování potvrzení Apoštolským stolcem. Výše uvedené Motu proprio rovněž dovoluje možnost inkardinace do klerického sdružení věřících.

5 Řeholní právo

Dle Motu proprio *Authenticum charismatis* je diecézní biskup povinen požádat v Římě o písemné schválení zřízení řeholního institutu diecézního práva, zatímco naproti tomu původní znění kán. 579 CIC/1983 přepokládalo pouze projednání. Zde můžeme pozorovat mírné vybočení ze snahy o decentralizaci církve a přenášení kompetencí na místní autority.

Motu proprio *Communis vita* rozšiřuje taxativní výčet situací, kdy je řeholník *ipso facto* propuštěn z řeholní společnosti, kdy k notorickému odpadu od katolické víry a atentaci manželství přidává nezákonný pobyt člena mimo řeholní dům po dobu delší než nepřetržitých 12 měsíců a tento řeholník není k nalezení (srov. kán. 694 § 1 odst. 3). Motu proprio přidává též třetí paragraf kánonu 694, kde stanovuje, že pro právní jistotu propuštění člena je třeba potvrzení Svatým stolcem nebo u institutu diecézního práva, diecézním biskupem hlavního sídla.

¹³ Např. na portálu iDnes.cz, srov. ČTK. Církev se otevírá ženám, papež jim povolil zastávat funkci ministrantek. *iDNES.cz* [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/papez-frantisek-zmena-cirkevni-pravo-ministrantky.A210111_165856_zahranicni_misl

Další změny, které přináší *Motu proprio Competentias quasdam decernere* se týkají propuštění členů z řeholního institutu. Nejvyšší představený řeholního institutu může, se souhlasem svojí rady, dovolit svému podřízenému exklaustraci, a to na pět let. Původní znění kánonu 686 § 1 povolovalo tři roky. Rozhodnutí o propuštění řeholníka nemusí schvalovat Apoštolský stolec a je účinné od okamžiku doručení rozhodnutí dotčené osobě. Propuštění řeholníka z kláštera *sui iuris* už nemusí schválit Apoštolský stolec nebo diecézní biskup, ale stačí rozhodnutí vyššího představeného se souhlasem rady. Dále diecézní biskup nebo biskupská konference – v závislosti na teritoriu, kterého se to týká – jsou kompetentní ke zřízení a schválení asociace zasvěcených panen.

Motu proprio Recognitum Librum VI pouze rozšiřuje výčet trestných činů, za které může být řeholník fakultativně propuštěn ze společnosti a upravuje pořadí kánonů tak, aby byly vzestupně. Aktualizace kánonu 695 § 1 vypadla z novely trestního práva hmotného, ve schématu z roku 2011 byl uveden.¹⁴ Schéma obsahovalo navíc třetí paragraf kánonu 1395 a novela k němu přidala ještě kán 1398 § 1. Oba kánony se dotýkají některých trestných činů proti šestému přikázání desatera.

6 Zvěstovatelská služba církve

V oblasti obsahu a hlásání katolické víry proběhly dvě změny. Papež Jan Pavel II. v *Motu proprio Ad tuendam fidem* přidává druhý paragraf ke kánonu 750 a při tom aktualizuje příslušnou trestní normu (původní znění kán. 1371). Papež František v *Motu proprio Competentias quasdam decernere* přesouvá kompetenci pro vydávání národních katechismů na místní církve a už více nevyžaduje schválení Apoštolským stolcem, ale pouze jeho potvrzení.

7 Svátosti

V oblasti práva svátostí došlo k několika menším změnám. Papež Benedikt XVI. v *Motu proprio Omnium in mentem* upřesnil, kdo ze svěcených služebníků jedná v osobě Krista-Hlavy. Dle nového znění kánonů 1008

¹⁴ PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. *Schema recognitis Libri VI Codicis Iuris Canonici*. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/pdf/SchemaRecognitionisLibriVI.pdf>

a 1009 kněží a biskupové jednají v osobě Krista-Hlavy, zatímco jáhni jsou ustanoveni ke službě.

Motu proprio *De concordia inter Codices* umožňuje křest dítěte nekatolických křesťanských rodičů. *Ratio legis* je snaha zpřístupnit spásu všem věřícím prostřednictvím svátosti křtu (srov. kán. 849).

Motu proprio *Magnum principium* je další z řady změn, které vedou k decentralizaci církve. Liturgické knihy nyní schvalují biskupské konference s následným potvrzením od Apoštolského stolce.

8 Manželské právo hmotné

V oblasti manželského práva hmotného zavedl první změnu papež Benedikt XVI. v Motu proprio *Omnium in mentem*. Oproti CIC/1983 je katolík, který formálním úkonem přerušil společenství s katolickou církví (dále apostata), vázán kanonickou formou uzavření manželství. V případě, že apostata uzavře manželství s nepokřtěným nekanonickou formou, je takové manželství církevně neplatné. V případě sňatku apostaty s osobou pokřtěnou v jiné církvi nebo v církvi, která není v plném společenství s katolickou církví, je vyžadováno dovolení příslušného představeného apostaty. Pro přehlednost uvádíme obě situace v tabulce níže.

	CIC/1983	Omnium in mentem
Apostata s nepokřtěným	Manželství je platné.	Manželství je – bez dispenze od překážky různosti náboženství – neplatné.
Apostata s pokřtěným mimo katolickou církev	Manželství je platné a dovolené.	Je třeba dovolení příslušného představeného apostaty pro dovolené uzavření smíšeného manželství.

Tato výjimka působila v praxi problémy, protože nebylo přesně definováno, co je oním formálním úkonem, a také to leckdy vedlo k dalším problematickým situacím. Pokřtěný, který formálním úkonem přerušil společenství s katolickou církví a uzavřel manželství před civilní autoritou, žil v platném manželství (srov. kán 1086, 1117 a 1124). Kdyby se takové manželství rozpadlo, tak by pokřtěný, který přerušil společenství s katolickou církví – po návratu do plného společenství katolické církve – nemohl uzavřít nové církevní manželství kvůli překážce trvajících manželského svazku

(srov. kán. 1085). Nová právní úprava papeže Benedikta XVI. zavádí závaznost kanonické formy pro všechny pokřtěné. Kanonická forma je nezbytná k platnosti uzavření manželství (srov. kán. 1117). Manželství pokřtěného uzavřené na světském úřadě by bylo neplatné a byla by volná cesta k uzavření sňatku kanonickou formou.

Motu proprio *De concordia inter Codices* upřesňuje, že pokud je jeden z nupturientů členem jiné než latinské církve *sui iuris*, může oddávajícím být – ve shodě s východní tradicí – pouze kněz nebo biskup (srov. CCEO kán. 828)

9 Správa církevního majetku

Motu proprio *Competentias quasdam decernere* přesouvá na diecézního biskupa nebo nejvyššího představeného klerického institutu zasvěceného života či klerické společnosti apoštolského života kompetenci pro snížení mešních závazků nebo závazků ze zbožných odkazů, včetně možnosti snížit počet mší svatých.

10 Trestní právo hmotné

První změnou v trestním právu hmotném bylo doplnění kánonu 1371 ve shodě s Motu proprio *Ad tuendam fidem*.

Papežská rada pro legislativní texty (dále PRLT)¹⁵ dostala v září 2007 úkol připravit novelu VI. knihy Kodexu kanonického práva.¹⁶ První etapa prací skončila v roce 2011, kdy bylo posláno do široce pojatého připomínkového řízení první schéma s termínem odevzdání v únoru 2012. Na jaře roku 2013 došlo ke změně na Petrově stolci a Papežská rada dala k dispozici první schéma papeži Františkovi, který se vyjádřil příznivě k pokračování této práce. Dne 15. srpna roku 2015¹⁷ byly zapracovány všechny připomínky ke schématu z roku 2011. V roce 2016 byla jmenována komise složená ze tří přestavených PRLT a osmi profesorů kanonického práva trestního a v roce 2017 byla zřízena další posudková komise pro vyřešení otázek.

¹⁵ Dnešní Dikasterium pro legislativní texty.

¹⁶ Trestní právo hmotné.

¹⁷ Datum promulgace *MIDI*. Je otázkou, proč *MIDI* bylo promulgováno dříve než novela VI. knihy. Důvodem může být komplikovanost novelizace trestního práva hmotného oproti procesnímu právu manželskému nebo otázka priorit.

V březnu 2019 výše zmíněná komise prošla nejnovější verzí návrhu novely, o které jednalo plénum PRLT na konci listopadu 2019, a v únoru 2020 byla novela představena papeži Františkovi, který si vyhradil čas pro studium návrhu novely.¹⁸ Apoštolská konstituce *Pascite gregem Dei* byla promulgována 23. května 2021 a vstoupila v účinnost 8. prosince 2022.

Schéma z roku 2011 obsahovalo kromě návrhu změn v trestním právu hmotném také návrh změn trestního práva procesního (kán. 1717, 1718 a 1720) a také změny v kánonu 695, které byly dodatečně zavedeny v Motu proprio *Recognitum Librum VI*.¹⁹ Celkem bylo změněno 75 kánonů, 14 kánonů zůstalo beze změny.²⁰ Pro hlubší studium této novely může velmi dobře posloužit synopse Briana T. Austina, která obsahuje původní text CIC/1983, schéma z roku 2011 a nový text CIC/1983.²¹

Z obsahové stránky Apoštolská konstituce obsahuje některé konceptuální změny, snižuje se počet fakultativních trestů, ale zůstává prostor pro rozlišení autority při ukládání trestů. Z pořádkových trestů byla přidána možnost zbavení části nebo všech církevních požitků a přidána možnost pokuty.

Změny se také týkají přitěžujících okolností a otázky promlčení. Důležitou změnou je zdůraznění ochrany nezletilých a jim postavených na roveň.²²

Dle našeho názoru je nejdůležitější kodifikace principu presumpce nevinny (nové znění kán. 1321 § 1). Tato otázka by si jistě zasloužila hlubší zkoumání nakolik procesní prostředky před reformou zajišťovaly presumpci nevinny či nikoliv a jaké má tento kánon procesní důsledky, zda je to pouze v rovině apelativní, či zda má praktický dopad, nebo jen potvrzuje současnou praxi.

Z pořádkových trestů vypadlo trestní přeložení na jiný úřad (srov. nové znění kán. 1336), u kterého se nabízí otázka, pro koho to byl větší trest, zda pro odsouzeného, nebo pro jeho podřízené v novém úřadě. Novým trestem

¹⁸ Srov. PIGHIN, B. F. *Il nuovo sistema penale della Chiesa*. Venezia: Marcianum Press 2021, 655 s., s. 62–65. ISBN 978-88-6512-816-9.

¹⁹ *Schema recognitionis Libri VI Codicis Iuris Canonici*, op. cit.

²⁰ Jedná se o kánony: 1313; 1320; 1322; 1328; 1329; 1330; 1337; 1340; 1348; 1353; 1363; 1374; 1396; 1399. Modifiche ai canoni del CIC.

²¹ AUSTIN, B. T. *Liber VI - Tabellae comparative (rev. 27 April 2022)*. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/pdf/Austin%202022%20-%20Liber%20VI%20-%20Tabellae%20comparativae.pdf>

²² Srov. PIGHIN, op. cit., s. 64–65.

je možnost odebrání služby (např. lektorátu či akolytátu) v kánonu 1336 § 4 odst. 1.

Zákonodárce zakazuje udělit trvalý trest dekretem (srov. kán. 1342 § 2), ale Dikasterium pro nauku víry, Dikasterium pro klérus a Dikasterium pro evangelizaci mají speciální fakulty, kdy mohou ukládat trvalé tresty²³ dekretem. Při vydání novely jsme očekávali zmínku o těchto fakultách, ale tato zmocnění se ve výsledném textu novely neobjevila. Dikasterium pro Evangelizaci má další dvě zmocnění, která zasahují do kánonů 1317 a 1349.²⁴

11 Manželské právo procesní

První přímou novelou z pera papeže Františka byla reforma manželského práva procesního, kterou uskutečnil v Motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus* (dále jen *MIDI*). Základní principy pro reformu byly tyto tři: 1) princip rychlosti procesu, 2) princip ochrany nerozlučitelnosti manželství, 3) princip blízkosti mezi soudcem a stranami.²⁵

Tato reforma zjednodušuje proces nulity, dle kán. 1679 stačí jeden rozsudek pro vykonatelnost rozhodnutí (srov. kán. 1679), čímž není dotčeno právo na užití opravných prostředků (srov. kán. 1680). Reforma rovněž zavádí zkrácený proces před biskupem, který může proběhnout kdykoliv, když se žalobou souhlasí obě strany a neplatnost je zjevná (srov. kán. 1683).

Derogační klauzule, kterou obsahuje *MIDI* přináší nejasnou otázku, které části instrukce *Dignitas conubii* zůstaly platné a které byly derogovány. William L. Daniel se domnívá, že byly derogovány následující články *Dignitas conubii*: 10 § 1, 13, 22 § 2, 24 § 1, 30 § 3, 43 § 2, 46 § 2 odst. 7 až 10, 47 § 2, 65, 69 § 2, 118, 119, 126 § 1, 127, 135 § 1, 140 odst. 1 a 2, 180, 202, 264, 265 a některé aspekty článků 290 a 301 § 1.²⁶

²³ Trvalým trestem je propuštění z klerického stavu.

²⁴ Srov. *Modifiche ai canoni del CIC*.

²⁵ Srov. DANIEL, W.L. An Analysis of Pope Francis' 2015 Reform of the General Legislation Governing Causes of Nullity of Marriage. In: *The Jurist: Studies in Church Law and Ministry*. 2015, roč. 75, č. 2, s. 429–466, s. 437. ISSN 2326-6236.

²⁶ DANIEL, op. cit. s. 463.

MIDI bohužel neaktualizuje odkazy na čísla kánonů v VII. knize CIC/1983, které se odvolávají na manželský proces. Chybné odkazy jsou v kán. 1425, 1639, 1693, 1694 a 1700.²⁷

12 Obsoletní kánony

Od promulgace CIC/1983 zanedlouho uplyne 40 let, což s sebou přináší situace, kdy se některé kánony stávají obsoletními. Typickým příkladem takového kánonu je kán. 360, který pojednává o Římské kurii.

Od promulgace CIC/1983 byla Kurie dvakrát reformována,²⁸ ale CIC/1983 stále hovoří o Radě pro veřejné záležitosti církve, která je reliktem z Apoštolské konstituce *Regimini Ecclesiae Universae*, kterou papež Pavel VI. v roce 1967 reformoval Římskou kurii. Kánon hovoří též o Kongregacích, které byly přejmenovány Apoštolskou konstitucí *Praedicate evangelium* na Dikasteria (srov. *Praedicate evangelium* Art. 12 § 1).

Křesťním kmotrem může být člen východní nekatolické církve, spolu s katolickým kmotrem. Zde *Ekumenický direktář* v č. 98 b mění obsah kánonu 874 § 1 odst. 3. Dekret Kongregace pro klérus *Mos Iugiter* v čl. 2 mění obsah kánonu 948, kdy dovoluje spojování mešních úmyslů do jedné celebrace. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti dává řeholníkům v dekretu *Ritus Ordinationum* povinnost složit slib celibátu, a upravuje tak obsah kánonu 1037.²⁹

Další obsoletní kánony jsou kán. 1709 a 1710, které řeší otázku neplatnosti svátosti svěcení. Kánony přepokládají, že tuto otázku řeší příslušná Kongregace. Papež Benedikt XVI. v roce 2011 v Motu proprio *Quaerit semper* přenesl tuto kompetenci na Římskou rotu.³⁰ Nutno podotknout, že za dobu platnosti CIC/1983 byl pouze jeden případ neplatnosti svátosti svěcení.³¹

²⁷ Srov. Modifiche ai canoni del CIC.

²⁸ První ze zmiňovaných reforem provedl papež Jan Pavel II. v Apoštolské konstituci *Pastor Bonus* (1998) a druhou papež František Apoštolskou konstitucí *Praedicate evangelium* (2022).

²⁹ Srov. Modifiche ai canoni del CIC.

³⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Quaerit semper*. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20110830_quaerit-semper.html

³¹ Srov. PONÍZIL, F. Vada křesťní formy a její eklesiologické důsledky. In: *Revne církevního práva*. Praha, 2022, roč. 28, č. 2, s. 41–60, s. 49. ISSN 2336-5609. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/rcp/87/03-f-ponizil-vada-krestni-formy-a-jeji-eklesiologicke-dusledky.pdf>

13 Exkurs: pojem dikasterium a jeho limity a problémy po *Praedicate evangelium*

Zde považujeme za vhodné se zmínit o problematice v terminologii, kterou vnáší Apoštolská konstituce *Praedicate evangelium*, která sjednotila názvy různých orgánů Kurie³² na Dikasterium. CIC/1983 používá pojem dikasterium na šesti místech jako označení pro libovolný orgán Římské kurie (srov. kán. 64, 354 a 1445).³³

Papež František vydal dne 14. července 2022 v návaznosti na reformu kurie Motu proprio *Ad charisma tuendum*, ve kterém upravuje Apoštolskou konstituci *Ut sit*, kterou byla zřízena personální prelatura *Opus Dei*. Motu proprio v čl. 1 přerazuje prelaturu do kompetence Dikasteria pro klérus,³⁴ které má posuzovat příslušné otázky s ostatními dikasterii Římské kurie a při řešení otázek má využívat kompetencí ostatních dikasterií prostřednictvím konzultací nebo předáváním spisu.³⁵ Výše uvedený příklad vnáší terminologickou nejasnost, kdy není jasné, zda se pojem dikasterium má vykládat úzce (tzn. dle taxativního výčtu Dikasterií v *Praedicate evangelium*) nebo široce (jakýkoliv orgán Římské kurie). Zde – z logiky věci – předpokládáme, že je správný širší výklad. Například Římská rota je kompetentní soudit prelata *Opus Dei* (srov. kán. 1405 § 3 odst. 1).

14 Návrhy na novely

V textu výše jsme navrhovali dvě novely CIC/1983 a sice opravu kánonů po vydání *MIDI* a zahrnutí speciálních fakult jednotlivých Dikasterií do textu příslušných kánonů. Další problematikou, která by si zasloužila legislativní

³² Např. Kongregace, Papežská rada – nově používá název Dikasterium.

³³ Pro vyhledání těchto kánonů nám pomohla konkordance CIC/1983. Dostupné z: http://www.intratext.com/IXT/ITA0276/_FA.HTM. Pozor: úřady jako samostatná kategorie složek římské kurie existují nadále, viz čl. 228–237 Ap. Konstituce *praedicate evangelium*.

³⁴ Samotný převod kompetence na Dikasterium pro klérus je diskutabilní, protože osobní prelatura je postavena na roven diecézi, protože prelát je vlastní ordinář (srov. kán. 295 § 1) a z logiky věci by měla zůstat v kompetenci Dikasteria pro biskupy.

³⁵ Srov. FRANTIŠEK. *Ad charisma tuendum*. Dostupné z: <https://opusdei.org/cs-cz/article/motu-proprio-ad-charisma-tuendum-papeze-frantiska/>

ošetření, je otázka emeritního papeže, která není nikde zakotvena.³⁶ Rovněž není jasné, jaký bude osud rady kardinálů (C9), která papeži pomáhala s reformou Římské kurie.

Kánon 1673 § 3 dovoluje, aby v manželských kauzách byli dva soudci laici, pouze předseda musí být klerik, zatímco kánon 1421 § 2 dovoluje jmenovat pouze jednoho laika do soudního senátu.

V oblasti zasvěceného života by bylo vhodné kodifikovat stav zasvěcených vdov, jak ho zná Kodex kánonů východních církví a praxe latinské církve. Např. v římské diecézi byly schváleny stanovy zasvěcených vdov *ad experimentum* v roce 2013³⁷ a trvale v roce 2019.³⁸

Velkou otázkou je novelizace konceptu moci řízení v církvi. Kodex kanonického práva z roku 1917 (dále jen CIC/1917) hovoří o jurisdikční moci nebo moci řízení (srov. CIC/197 kán. 196) a o moci ze svěcení (srov. CIC/197 kán. 210). V chápání CIC/1917 není jurisdikční moc závislá na moci ze svěcení. II. vatikánský koncil v konstituci *Lumen Gentium* č. 18 hovoří o posvátné moci (*potestas sacra*) a opouští koncept dvou typů moci z CIC/1917. Kodex kanonického práva z roku 1983 v souladu s Druhým vatikánským koncillem v kánonu 129 říká, že moc řídící jsou způsobilí mít pouze klerici a laici mohou spolupracovat na výkonu této moci (srov. kán 129). Dnešní realita, kdy prefekti některých Dikasterií Římské kurie jsou laici, otevírá otázku, jaký typ moci má prefekt dikasteria a zda např. Dikasterium pro klérus, pro biskupy nebo pro nauku víry může mít prefekta-laika.

15 Závěr

Z výše uvedeného vyplývá, že změny v kanonické právu jsou v poslední době překotné a možná až chaotické. Kněží bohužel často netuší o změnách

³⁶ Papež František považuje za vhodné normativní zakotvení figury emeritního papeže. Srov. GRUBEROVÁ, J. *Papež František: Kdybych rezignoval, zůstal bych v Římě jako emeritní biskup*. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-07/papez-frantisek-kdybych-rezignoval-zustal-bych-v-rime-jako-eme.html>

³⁷ VALLINI, A. *Decreto Prot. n. 1752/13*. Dostupné z: https://www.diocesidiroma.it/vita-consacrata/images/ordoviduarum/Decreto_di_istituzione.pdf

³⁸ DONATIS, A. de. *Decreto Prot. n. 1823/19*. Dostupné z: https://www.diocesidiroma.it/vitaconsacrata/images/ordoviduarum/Approvazione_di_Statuto_e_di_Regolamento.pdf

v kanonickém právu, přestože některé změny se dotýkají každodenní pastorační reality (manželské právo hmotné, otázka křestního kmotra, otázka matrik, spojování mešních úmyslu atp.).

Přehlednosti nepřispívá, že nikde neexistuje celý Kodex kanonického práva včetně všech novelizací pohromadě v českém jazyce. I pro kanonisty není úplně jednoduché zorientovat se v problematice novel CIC/1983, kterou znepřehledňují četné nepřímé novelizace. Při psaní tohoto příspěvku mi velmi pomohla tabulka se změnami na webu iuscangreg.it, jehož autorům moc děkuji. Tisk knihy se jeví být spíše rizikem, že týden po vydání vyjde další novela.

V tuto chvíli vzniká prostor pro hlubší studium trestního práva, byť to je problematika poměrně složitá, protože některé normy nadále zůstaly mimo CIC/1983. Dále by stálo za to souhrnně pojednat o změnách v řeholním právu. Změna manželského procesu byla v českém prostředí projednána dostatečně, snad jen by stálo za to prozkoumat vztah *Dignitas Connubii* a *MIDI*.

Věřím, že tento příspěvek pomůže v základní orientaci ve změnách v kanonickém právu a pomůže osvětlit problematiku novelizací jak kněžím, tak odborné veřejnosti.

Literature

AUSTIN, Brian T. *Liber VI - Tabellae comparativae* (rev. 27 April 2022). Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/pdf/Austin%202022%20-%20Liber%20VI%20-%20Tabellae%20comparativae.pdf>

BENEDIKT XVI. Omnium in mentem. In: *Acta ČBK*. 2010, č. 5, s. 15–19. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-cbk-5-2010.pdf

BENEDIKT XVI. *Quaerit semper*. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu_proprio_20110830_quaerit-semper.html

ČTK. Církev se otevírá ženám, papež jim povolil zastávat funkci ministrantek. *iDNES.cz* [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/papez-frantisek-zmena-cirkevni-pravo-ministrantky.A210111_165856_zahranicni_misl

- DANIEL, William L. An Analysis of Pope Francis' 2015 Reform of the General Legislation Governing Causes of Nullity of Marriage. In: *The Jurist: Studies in Church Law and Ministry*. 2015, roč. 75, č. 2, s. 429–466. ISSN 2326-6236.
- DONATIS, A. de. *Decreto Prot. n. 1823/19*. Dostupné z: https://www.diocesidiroma.it/vitaconsacrata/images/ordoviduorum/Approvazione_di_Statuto_e_di_Regolamento.pdf
- FRANTIŠEK. *Ad charisma tuendum*. Dostupné z: <https://opusdei.org/cs-cz/article/motu-proprio-ad-charisma-tuendum-papeze-frantiska/>
- FRANTIŠEK. *Antiquum ministerium*. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/349_00349/apostolsky-list-dany-motu-proprio-antiquum-ministerium-10-kvetna-2021.pdf
- FRANTIŠEK. *Praedicate Evangelium*. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione-ap-praedicate-evangelium.html
- FRANTIŠEK. Magnum principium. In: *Acta ČBK*. 2017, č. 12, s. 85–88. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2017-final-web.pdf
- FRANTIŠEK. Mitis iudex Dominus Iesus. In: *Acta ČBK*. 2018, č. 13, s. 88–110. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2018.pdf
- FRANTIŠEK. De concordia inter Codices. In: *Acta ČBK*. 2019, č. 14, s. 73–82. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2019-fin-web.pdf
- FRANTIŠEK. Communis vita. In: *Acta ČBK*. 2019, č. 14, s. 88–90. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2019-fin-web.pdf
- FRANTIŠEK. Pascite gregem Dei. In: *Acta ČBK*. 2019, č. 14, s. 302–347. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2021-final-web-vcetne-obalky.pdf
- FRANTIŠEK. Authenticum charismatis. In: *Acta ČBK*. 2020, č. 15, s. 130–131. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2020-final-web.pdf

- FRANTIŠEK. Spiritus Domini. In: *Acta ČBK*. 2021, č. 16, s. 19–20. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2021-final-web-vcetne-obalky.pdf
- GRUBEROVÁ, J. *Papež František: Kdybych rezignoval zůstal bych v Římě jako emeritní biskup*. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-07/papez-frantisek-kdybych-rezignoval-zustal-bych-v-rime-jako-eme.html>
- JAN PAVEL II. Ad tuendam fidem. In: *Professio Fidei*. S. 4–6. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/09-professio-fidei.pdf
- Kodex kanonického práva. In: *Wikipedie, otevřená encyklopedie*. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kodex_kanonického_práva
- Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1994, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.
- PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. *Schema recognitis Libri VI Codicis Iuris Canonici*. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/pdf/SchemaRecognitionisLibriVI.pdf>
- PAVEL VI. *Ministeria Quaedam*. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/1972-Ministeria-quaedam-CZ.pdf>
- PIGHIN, B. F. *Il nuovo sistema penale della Chiesa*. Venezia: Marcianum Press 2021, 655 s. ISBN 978-88-6512-816-9. s. 62–65
- PONÍŽIL, F. Vada křestní formy a její eklesiologické důsledky. In: *Revne církevního práva*. Praha, 2022, roč. 28, č. 2, s. 41–60. ISSN 2336-5609. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/rcp/87/03-f-ponizil-vada-krestni-formy-a-jeji-eklesiologicke-dusledky.pdf>
- PONTIFICIA UNIVERSITÀ GREGORIANA. Modifiche ai canoni del CIC. *iuscangreg.it* [online]. Dostupné z: https://www.iuscangreg.it/cic_modifiche.php
- VALLINI, A. *Decreto Prot. n. 1752/13*. Dostupné z: https://www.diocesiroma.it/vitaconsacrata/images/ordoviduarum/Decreto_di_istituzione.pdf

Contact – e-mail

f.ponizil@gmail.com

REFORMA ŘÍMSKÉ KURIE A POSTAVENÍ LAIKŮ ZA PAPEŽE FRANTIŠKA

Monika Menke

Cyrlometodějská teologická fakulta, Univerzita
Palackého v Olomouci, Česká republika

Abstract in original language

Římská kurie je souborem úředních grémií, pomáhající papeži při výkonu poslání pastýře univerzální církve. Její kompetence dosud upravovala apoštolská konstituce Jana Pavla II. *Pastor bonus* ze dne 28. 6. 1988. Pro mnohé změny, které další papežové fakticky provedli byla již delší dobu očekávána celková reforma i vydání nové konstituce o římské kurii. Papež František reformu dovršil dne 19. 3. 2022 promulgací nové konstituce o římské kurii *Praedicate evangelium*. V příspěvku se věnuji dopadu této změny na zapojení laiků v řízení církve.

Keywords in original language

Papež František; *Praedicate evangelium*; reforma římské kurie; řídicí moc v církvi; laici.

Abstract

The Roman Curia is a complex of official councils, assisting the Pope in the exercise of the pastoral office of the universal Church. Its competences were previously regulated by the Apostolic Constitution of John Paul II *Pastor Bonus* of 28 June 1988. Because of the many changes that other popes have actually made, a complete reform and the issuing of a new constitution on the Roman Curia had been expected for some time. Pope Francis completed the reform on 19 March 2022 with the promulgation of the new Constitution on the Roman Curia *Praedicate evangelium*. In this contribution I discuss the impact of this change on the involvement of the laity in the governance of the Church.

Keywords

Pope Francis; Praedicate Evangelium; Reform of the Roman Curia; Governing Power in the Church; Laity.

1 Úvod

Římská kurie je souborem úředních grémií (dříve označovaných obecným termínem jako dikasteria), pomáhající papeži při výkonu poslání pastýře univerzální církve. CIC 1983 věnuje kurii pouze dva kánony (kán. 360 a 361)¹ a dále odkazuje na zvláštní zákon, který upravuje její kompetence.² Dosud byla tímto zákonem apoštolská konstituce Jana Pavla II. *Pastor bonus* ze dne 28. 6. 1988 (mnohokrát dílčím způsobem měněná – jak ve svém textu, tak častěji fakticky jinými dokumenty bez úpravy textu apoštolské konstituce). Nejen z tohoto důvodu bylo tedy již delší dobu voláno po reformě, či spíše novému vydání konstituce o římské kurii. Papež František reformu římské kurie oznámil jako jeden ze svých prvních úkolů. Reforma byla završena dne 19. 3. 2022 promulgací nové konstituce o římské kurii *Praedicate evangelium*.

2 Příprava reformy a důvody pro ni

Papež František ustanovil v roce 2013 Radu osmi kardinálů,³ která mu měla tuto reformu pomoci realizovat. V prosinci 2016 pak během předvánočního setkání se členy kurie papež přiblížil dosavadní kroky, které k reformě směřují a shrnul je do dvanácti kritérií (důraz na osobní obrácení, pastorační rozměr, misijní rozměr, racionalizace, funkčnost, modernost, střídmost, subsidiarita, synodalita, katolicita, profesionálnost a postupnost). Zde papež také výslovně řekl, že cílem reformy nemají být „noví lidé“,

¹ *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání*. Přeložil Miroslav Zedníček. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

² Na rozdíl od CIC 1917, který této problematice věnoval 23 kánonů a uváděl výčet i vymezení úkolů konkrétně 11 kongregací, tři apoštolské tribunály a pět papežem zřízených úřadů. Srov. kan. 242–264 *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27. 5. 1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1–593.

³ *Chirographum quo instituitur Consilium Cardinalium ad adiuvandum Romanum Pontificem in Universalis Ecclesiae gubernanda adque suscipiendum consilium emendationis Constitutionis Apostolicae «Pastor Bonus» de Curia Romana* (28. 9. 2013), AAS 105 (2013), s. 875–876.

ale změna mentality, a shrnul dosavadní kroky, které byly v oblasti změn v kuriálních strukturách do té doby podniknuty.⁴ Jedním z postupných kroků bylo přesunování a sjednocování kompetencí existujících grémií kurie, ustanovování nových či s novými názvy, které již signalizovaly směr změn. Kupř. v roce 2018 vzniklo Dikasterium pro komunikaci (Dicastero per la Comunicazione),⁵ v roce 2016 vzniklo spojením kompetencí papežských rad pro laiky a pro rodinu Dikasterium pro laiky, rodinu a život (Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita), a také ve stejném roce (2016) bylo založeno Dikasterium pro službu integrálnímu lidskému rozvoji (Dicastero per il servizio dello sviluppo umano integrale), které sjednocuje agendu bývalých papežských rad *Justitia et pax*, *Cor unum*, Papežské rady pro pastorační zdravotníků a Papežské rady pro pastorační migrantů a lidí mimo domov. Zpětně vyvozujeme, že v nových označeních papež již předjímal označení dalších kuriálních dikasterií, jak později uvádí konstituce *Praedicate evangelium*.

Východiskem nové konstituce je misijnost, evangelizace a synodalita. Proto se i kuriální úřady mají v tomto kontextu neustále konfrontovat s evangeliem. Papežovým úmyslem bylo také odstranit mentalitu kariérismu – kupř. tím, že kuriální úředníci budou zastávat nyní úřad omezenou dobu pěti let atp. Další změnou je, že v čele dikasterií již nemusí stát pouze kardinálové, mohou to být v oprávněných případech dokonce laici – tím vším chce papež v kurii nastolit mentalitu služby, a ne kariéry.⁶ Otázkou je, zda se to tímto způsobem podaří. Neidealizujeme si laiky v církvi jako ty, kteří by do kariérismu neupadali více či méně než klérus. Konečně před klerikalizací laiků či na druhé straně laicizací kleriků varoval již v roce 1993 papež Jan Pavel II.⁷ Kardinál Marcello Semeraro, v současné době prefekt

4 Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. Papež o reformě římské kurie: Rezistence jsou nezbytné a zdravé. *Radiovaticana* [online]. Promluva k římské kurii, 22. 12. 2016 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=24944

5 Do doby dopsání tohoto článku (září 2022) doposud nevyšla latinská verze citované apoštolské konstituce *Praedicate evangelium* (dále PE), ani oficiální český překlad, proto zde uvádíme označení z originálního italského textu.

6 Srov. Ghirlanda: con la Praedicate Evangelium una Chiesa più missionaria e sinodale. *Vatican News* [online]. 4. 7. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/it/vaticano/news/2022-06/ghirlanda-praedicate-evangelium-carriero-riforma-curia.html>

7 GIOVANNI PAOLO II. *Discorso ai Vescovi statunitensi di Baltimore*. Washington, Atlanta e Miami in visita ad limina Apostolorum, del 2-7-1993, nn. 2-6, in *L'Osservatore Romano*, 4-7-1993.

Kongregace pro blahorečení a svatořečení, ale předtím sedm let sekretář Rady kardinálů, vysvětlil, že nová konstituce neuzavírá pouze jednu cestu, ale otevírá nové cesty do budoucna. Konstituce *Praedicate Evangelium* „oživuje“ naděje a očekávání Druhého vatikánského koncilu a naplňuje starobylý axiom „*Curia semper reformanda*“.⁸

3 Nové motu proprio *Praedicate evangelium*

Reforma byla završena dne 19. 3. 2022 promulgací nové konstituce o římské kúrii *Praedicate evangelium*, která nabývá plné právní účinnosti o Slavnosti seslání Ducha svatého dne 5. června 2022. Konstituce stanovuje novou strukturu kuriálních úřadů, nová pravidla pro jejich obsazování a činnost, některé úřady jsou touto konstitucí sloučeny. Jak jsme již uvedli, nově nyní posty v čele vrcholných orgánů kurie již nemusí zastávat pouze klerici, ale mohou v nich působit i pokřtění laici včetně žen, pokud papež usoudí, že je daná osoba kvalifikovaná a jmenuje ji.⁹ Konstituce zavádí pro římskokatolické kleriky a řeholníky ve službě v Římské kúrii pětiletý mandát, který může být obnoven na druhé pětileté období, po jeho uplynutí se mají vracet do svých diecézí a společenství. Orgány výkonu spravedlnosti v podstatě změněny nebyly: stále jsou uváděny 3 papežské soudy: Apoštolská penitenciárie, Apoštolská signatura a Rota romana. Nicméně v č. 76 PE je uveden ještě jeden „soudní“ orgán: disciplinární sekce Dikasteria pro nauku víry, která projednává trestné činy, vyhrazené dikasteriu a z pověření papeže. Stejně tak hospodářské orgány kurie byly změněny papežem Františkem již dříve a v PE mají úkoly, které jim papež již dříve stanovil.¹⁰ V příspěvku se ovšem nechci zabývat podrobně reformou kurie jako takovou, ale zaměřím se na konkrétní úřad, vztahující se k laikátu: na Dikasterium pro laiky, rodinu a život.

⁸ Srov. Kardinál Semeraro: reforma kurie s *Praedicate Evangelium* nekončí. *Církev.cz* [online]. 22. 3. 2022 [cit. 30. 9.2022]. Dostupné z: https://zpravy.cirkev.cz/kardinal-semeraro-reforma-kurie-s-praedicate-evangelium-nekonci_6126

⁹ Prvním laickým prefektem dikasteria Apoštolského stolce v historii se ještě před nabytím účinnosti konstituce PE stal katolický italský novinář Paolo Ruffini, prefektem Dikasteria pro komunikaci je od 5. července 2018. A právě v případě Dikasteria pro laiky, rodinu a život, kde tomu sice tak není, si dovedeme představit také v budoucnu prefekta laika, protože je to úřad, který se zabývá oblastmi, jimiž laici „žijí“ a v nichž „mají zkušenosti“.

¹⁰ K tomuto tématu více ROMANKO, A. Nowe struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii rzymskiej. *Roczniki nauk prawnych*. 2016, Tom XXVI, č. 3, s. 99–120.

Nemohu zde nepřipomenout také terminologickou změnu. Protože terminologie konstituce používá termín dikasterium jiným způsobem než konstituce *Pastor Bonus*,¹¹ chci se u tohoto označení krátce zastavit. Pojem dikasterium dříve označovalo jakýkoliv útvar římské kurie. Tímto způsobem termín používá i koncilní dekret *Christus Dominus* (č. 9) i konstituce *Pastor bonus* (I, čl. 1–3). Dikasteria si byla mezi sebou rovna (PB § 2) a bylo stanoveno, který typ dikasterií vykonává ty které úkoly. Kongregace plnily úkoly moci výkonné, nebo kontrolní. Tribunály vykonávaly soudní moc. Papežské rady plnily specifické úkoly vzhledem k různým kategoriím věřících atp. Právě tato systematizace názvosloví a kompetencí různých druhů dikasterií byla novinkou v reformě kurie, jak ji provedl papež Jan Pavel II. Tato systematizace nyní padla. Od června roku 2022 je pojem dikasterium označením pro konkrétní úřady římské kurie, odpovídá obvykle dřívějším Kongregacím případně papežským radám.¹²

Druhá má poznámka směřuje k logice reformy kurie. Skutečně tak dochází ke sloučení pravomocí, podle zaměření toho kterého úřadu, a tím snad i k větší racionalizaci agendy. Ovšem jeden z cílů, které PE uvádí,¹³ patří redukce počtu dikasterií. Srovnání mezi *Pastor Bonus* a *Praedicate Evangelium* ovšem ukazuje, že počet kuriálních institucí se nesnížil: zatímco apoštolská konstituce z roku 1988 jich čítala dvacet osm (státní sekretariát, devět kongregací, tři tribunály, dvanáct papežských rad a tři úřady), současná konstituce jich čítá dvacet devět (státní sekretariát, šestnáct dikasterií, tři justiční orgány, šest ekonomických orgánů a tři úřady, které však nejsou zahrnuty mezi kuriální instituce).

4 Dikasterium pro laiky

Původní papežská rada pro laiky (*Pontificium Consilium pro Laicis*), která vznikla v roce 1967, byla v konstituci Jana Pavla II. *Pastor bonus*

¹¹ IOANNES PAULUS II. *Constitutio apostolica Pastor bonus de romana curia* (28. 6. 1988). In: *Enchiridion Vaticanum*. 1998–1989, roč. 11, č. 787–1070. Dále PB.

¹² Srov. FRANCISCUS, PP. *Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al Mondo*. *Holy See Press Office* [online]. 19. 3. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/03/19/0189/00404.html>

¹³ Srov. PE II, n. 11: Redukce dikasterií.

(čl. 131–134) charakterizována jako koordinační centrum pro aktivity laiků. Její kompetence zanikly k 1. září 2016. Dikasterium pro laiky pak vzniklo sloučením kompetencí dvou papežských rad (pro laiky a pro rodinu). Nový úřad ustavil papež František skrze apoštolský list typu motu proprio *Sedula Mater*,¹⁴ podepsaný o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie, 15. srpna 2016, a zveřejněný o dva dny později. Papež již 4. června 2016 schválil ad experimentum Stanovy nového Dikasteria.¹⁵ Současné stanovy, jimiž se úřad řídí, jsou z 10. 4. 2018.¹⁶ Dikasterium má tři sekce: První je sekce pro laiky, která má podle Stanov „povzbuzovat a podněcovat povolání a poslání věřících laiků v církvi a ve světě jakožto jednotlivců, kteří žijí v manželství, i svobodných, i jakožto členů různých sdružení, hnutí a komunit.“ Druhá je sekce pro rodinu, zaměřená na pastorační péči o rodinu, ochraňuje její důstojnost a dobro založené na svátosti manželství, prosazuje její práva a zodpovědnost v církvi i v občanské společnosti tak, aby instituce rodiny mohla stále lépe plnit své funkce jak v oblasti církve, tak i ve společnosti. Třetí je sekce pro život, která „podporuje a koordinuje iniciativy ve prospěch zodpovědného rodičovství, jakož i ochrany lidského života od jeho početí až do přirozeného konce.“

Prefektem dikasteria je irský kardinál Kevin Farrell, sekretářem P. Alexandre Awi Mello, nicméně místa dvou podsekretářek zastávají ženy: Dr. Linda Ghisoni a prof. Gabriella Gambino, mezi členy jsou také manželské páry a jedním z konzultorů dikasteria je v současnosti generální vikář pražské arcidiecéze mons. Jan Balík. Vyhlášením nové konstituce papeže Františka o Římské kurií Praedicate evangelium se od 5. června 2022 nově konstituje i úkol a struktura Dikasteria pro laiky, rodinu a život. Konstituce o něm pojednává v čl. 128–141. K jeho úkolům patří posilování apoštolátu věřících laiků, pastorační péče o mládež, rodinu a jejího poslání podle Božího plánu,

¹⁴ Srov. FRANCISCUS. *Litterae apostolicae motu proprio datae **Sedula Mater** quibus Dicasterium pro laicis, familia et vita constituitur.* *The Holy See* [online]. 15. 8. 2016 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/la/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160815_sedula-mater.html

¹⁵ Český text stanov dostupný z přílohy z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160606papez-schvalil-stanovy-noveho-dikasteria-pro-laiky-rodinu-a-zivot>

¹⁶ *Statuto del Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita.* *The Holy See* [online]. 8. 5. 2018 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/05/08/0329/00712.html#ita>

seniorů a podpora a ochrana života (128 § 1). Tento úkol vykonává ve spolupráci s partikulárními církvemi i různými laickými entitami (čl. 128 § 2, 129), speciálně v oblasti pastorače mládeže (čl. 130), reflexe vztahů mužů a žen a také vypracovává modely vedoucích úloh pro ženu v církvi (čl. 131). Dalším rozměrem práce dikasteria jsou otázky spolupráce laiků s kleriky v kontextu vědomí spoluzodpovědnosti za život a poslání církve (čl. 132) a také vyhodnocování návrhů biskupských konferencí týkající se zřízení nových služeb a církevních úřadů, které mají být svěřeny laikům, podle potřeb partikulárních církví (čl. 133). V rámci svých kompetencí dikasterium doprovází život a rozvoj sdružení věřících a církevních hnutí, uznává nebo ustavuje v souladu s ustanoveními kanonického práva ta sdružení, která mají mezinárodní charakter, a schvaluje jejich stanovy, aniž by tím byla dotčena pravomoc Státního sekretariátu. Zabývá se také případnými hierarchickými rekursy týkajícími se života sdružení a apoštolátu laiků (čl. 134).

Dikasterium podporuje pastorační péči o manželství a rodinu na základě učení magisteria církve. Snaží se zaručit uznání práv a povinností manželů a rodiny v církvi, společnosti, ekonomice a politice (čl. 135), podporuje rozvoj a šíření modelů předávání víry v rodinách a povzbuzuje rodiče ke konkrétnímu životu z víry v každodenním životě. Podporuje také modely inkluze v pastorační péči a školním vzdělávání (čl. 136). Dikasterium s podporou odborníků studuje a zkoumá hlavní příčiny krizí v manželstvích a rodinách, přičemž věnuje zvláštní pozornost zkušenostem lidí, kteří jsou zasaženi rozpadem manželství, zejména s ohledem na děti, aby se podpořilo větší povědomí o hodnotě rodiny a úloze rodičů ve společnosti a církvi (čl. 137 § 2). Dále navrhuje modely pastoračního doprovázení, formace svědomí a integrace pro rozvedené a civilně znovu sezdané a také pro ty, kteří v některých kulturách žijí v polygamních svazcích (čl. 137 § 3). Péče o rodiny směřuje také k podpoře odpovědného rodičovství, jakož i ochrany lidského života od početí až do jeho přirozeného konce (čl. 138 § 1), studuje hlavní problémy biomedicíny a práva týkající se lidského života, a to v dialogu s různými teologickými disciplínami a dalšími relevantními vědami na základě magisteria církve. Zkoumá vývoj teorií týkajících se lidského života a lidského rodu. Při studiu těchto otázek postupuje dikasterium ve spolupráci s Dikasteriem pro nauku víry (čl. 139). V těchto úkolech spolupracuje

s Papežskou akademií pro život a spolupracuje s „Papežským teologickým institutem Jana Pavla II. pro vědy o manželství a rodině“ (čl. 140, 141).

Moc v církvi a účast laiků na ní Schopnost laiků podílet se na službách (munera) církve, a mít tak podíl na výkonu řídicí moci (potestas regiminis) církve, pramení z jejich účasti na službách Krista, založené ve křtu a biřmování.

Ghirlanda¹⁷ zde rozlišuje officia stricte clericalia, tedy ta, k nimž je potřebné svěcení, a officia laicalia, k nimž toto svěcení potřebné není. Nositelem moci řízení jsou klerici. Laici se dle kánonu 129 § 2 CIC mohou podílet na výkonu této moci ve shodě s právními normami. Kamenem úrazu je zde otázka, jaký je význam slovesa „spolupracovat“ (cooperari). Bez zpochybnění zůstává možnost (opřena na účasti laiků na Kristově úřadu kněžském, prorockém a královském) spolupráce laiků s nositeli řídicí moci v mnoha oblastech a také právo všech na to, aby jejich spolupráce byla respektována.¹⁸ Zůstává nám stále problém s teologickým zdůvodněním toho, nakolik mohou být laici nositelé řídicí moci v církvi a nakolik pouze na jejím výkonu spolupracují. Papež František do této oblasti zasahuje, ovšem pouze po stránce praktické, která ale často předchází oblast teoretickou, takže je možné, že i tohoto zdůvodnění konaných změn se někdy dočkáme. Logické vyvozování patrně půjde tímto směrem: posvátná moc (potestas sacra) vychází ze svěcení a má dvě ohniska: potestas ordinis a potestas regiminis, které jsou spojeny v jednom základu. Stále více v praxi dochází k oddělování těchto dvou mocí (ze svátosti svěcení a z kanonického poslání), tedy ono úzké spojení těchto dvou ohnisek není především v oblasti řízení natolik nutné (oblast posvěcování zůstává bez pochyb a změn). To připomněl během prezentace textu PE italský jezuita Gianfranco Ghirlanda: každý křesťan je v síle svátosti křtu učedníkem – misionářem. Proto je potřebné zapojit laiky i do struktur řízení a odpovědnosti za církev.¹⁹

¹⁷ Srov. GHIRLANDA, G. De laicis iuxta novum codicem. *Periodica de Re morali, canonica et liturgica*. 1983, roč. 72, č. 1, s. 63.

¹⁸ MENKE, M. *Soudní moc církve a účast laiků na ní*. In: *Studia theologica*. Olomouc: CMTF UP, 2008, č. 34/ zima, s. 52–73, s. 54. ISSN 1212-8570.

¹⁹ Srov. Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica “Praedicate Evangelium” sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo. *The Holy See* [online]. 21. 3. 2022 [cit. 30. 5. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/03/21/0192/00417.html#ghirlanda>

Ohledně moci zákonodárné je zapojení laiků vyloučeno. Tato část moci je vázána na konkrétního zákonodárce – biskupa (tedy klerika) a obvykle není přenositelná ani na jiného klerika²⁰ (pokud se nejedná o nejvyššího zákonodárce, kterým je papež).

Ohledně moci výkonné dosud nebylo možné, aby se zde podíleli laikové. Tato oblast na rovině diecézní v zásadě problematická není, protože diecézní biskup vykonává výkonnou moc buď sám, nebo prostřednictvím generálních (a biskupských) vikářů,²¹ a těmito vikáři musí být kněží či biskupové. Papež František umožnil nyní na rovině celocírkevní, aby laikové zastávali i odpovědnější úřady v římské kurii (která je v zásadě oblastí exekutivní) včetně možnosti být prefekty dikasterií.²² Zde k faktické změně dochází a jistě bude mít později svůj odraz i na nižších úrovních řízení církve.

Ohledně moci soudní se zapojování laiků začalo v praxi rozšiřovat již od roku 1971.²³ Po reformě papeže Františka obsažené v motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* (MIDI) ze dne 15. srpna 2015, jež nabyla účinnosti dne 8. prosince 2015, se rozšířila možnost účasti laiků na soudní moci církve. Již před ním mohli být laikové obhájci svazku, soudci v tribunálu (byť tak mohl v tribunálu působit pouze jeden laik), advokáty, prokurátory, znalci, auditory, konzultory před podáním žaloby, notáři, moderátory soudní kanceláře, tlumočníky atp. Až na soudce se vždy jednalo o nepřímou účast na realizaci soudní moci církve. MIDI navíc rozšířilo možnost, aby v tříčlenném senátu nebyl pouze jeden laik, jako dopsud, nýbrž dva – pouze předsedou senátu musí být klerik.

²⁰ Srov. *CIC/1983*, kán. 391 § 2.

²¹ Srov. *CIC/1983*, kán. 391 § 1 a 2; kán. 479 § 1 a 2.

²² PE II, č. 5: Každá kuriální instituce plní své vlastní poslání na základě pověření papeže, jehož jménem jedná se náměstnou pravomocí ve vykonávání jeho munus primátu. Z těchto důvodů může stát v čele dikasteria nebo jiného orgánu jakýkoli věřící s odpovídající kompetencí, pravomocí a pověřením k výkonu moci.

²³ Srov. *CIC/1983*, kán. 1421 § 2. Srov. LŮDICKE, K. Kommentar zum kán.1421/4. In: *Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici [Band 5]*. Essen: Ludgerus Verlag, März 1988: Již v motu proprio *Causas Matrimoniales* z roku 1971 bylo povoleno laikům zastávat úřad církevního soudce. Tehdy šlo pouze o laiky – muže, jejich činnost byla omezena pouze na manželské kauzy v I. a II. instanci. Již v roce 1974 dostala Apoštolská Signatura svolení od kardinála – státního sekretáře k zaměstnávání laiků také v jiných než v manželských kauzách.

Dalším posunem byla změna zákona v rozměru služeb (ministeria): nejprve konkrétně akolytátu a lektorátu, kde se změna legislativy v kontextu reality očekávala desetiletí. Papež František změnil 10. ledna 2021 svým motu proprio *Spiritus Domini* kánon 230 CIC v tom směru, že k této trvalé službě nově umožnil přístup i ženám.²⁴ Papež František také zavedl svým motu proprio *Antiquum ministerium* ze dne 10. 5. 2021 novou službu v katolické církvi – službu katechisty, kterou mohou přijímat laikové, muži i ženy.²⁵

Došlo tedy k rozšíření účasti laiků v moci soudní, v moci výkonné a v oblasti služeb (ministeria).

5 Synodalita a spoluzodpovědnost laiků

Probíhající synod o synodalitě (jeho počáteční fáze) dosud nezměnily nic. Připomínáme, že synod biskupů je pouze poradním orgánem papeže, takže on sám také nic měnit nemůže – může pouze papeži připravit návrhy, z nichž on sám pak vybírá či vyslovuje svůj názor – obvykle v posynodální apoštolské exhortaci. Účast Božího lidu v synodálním procesu probíhala doposud způsobem „snažit se naslouchat, diskutovat a vytvářet společenství“ – tedy nic, co by vneslo nové světlo do teologického či právního vymezení „moci laiků“ v církvi. Vznikly synodální týmy na rovině diecézí, skupinky aktivních laiků ve farnostech (malým způsobem i v řeholních institutech) a několik speciálních skupinek²⁶ a z jejich setkávání byl vytvořen shrnující „národní“ dokument s názvem Národní syntéza Synody o synodalitě: za církev synodální: společenství, spoluúčast, poslání, který byl představen na Velehradě v červenci 2022. Na podzim 2022 by mělo proběhnout první kolo biskupského synodu v Římě, následovat další proces a avizováno bylo i druhé setkání synodu biskupů o synodalitě na podzim roku 2024. Až po jeho skončení můžeme očekávat nějaké skutečné výstupy. Nicméně pozitivita procesu

²⁴ Apoštolský list daný motu proprio „*Spiritus Domini*“ k úpravě kánonu 230 § 1 Kodexu kanonického práva, týkajícího se přístupu žen k pověření službou lektorátu a akolytátu (10. ledna 2021). *Acta ČBK*. 2021, č. 16, s. 19–20.

²⁵ Apoštolský list daný motu proprio „*Antiquum ministerium*“, kterým se ustanovuje služba katechety (10. května 2021). *Acta ČBK*. 2021, č. 16, s. 26–32.

²⁶ Kupř. skupina vzniklá v rámci Ekleziologické rady církví, skupinka vycházející z Pracovní skupiny pro sociální otázky při ČBK, skupinka České křesťanské akademie, skupinky v rámci Společenství LOGOS (LGBTQ křesťané a křesťanky), charitní střediska, zaměstnanci a studenti církevních škol.

byla i českými biskupy vnímána v příležitosti pro církev vyjít na cestu společného putování, které by mělo pokračovat nezávisle na synodním procesu.²⁷

Ovšem generální sekretář biskupské synody kardinál Mario Grech v rozhovoru pro Vatikánský rozhlas říká, že synodalita je jádrem reformy římské kurie.²⁸ Vyvozuje to z aktivní účasti na dosavadní fázi přípravy synody biskupů o synodalitě, kdy obdrželi od biskupských konferencí 103 syntéz ze 114; to však může být píše důsledkem postoje papeže k synodě (již při synodě o manželství kolem roku 2015 papež změnil přístup k přípravné části synodu tak, aby do přípravné fáze byly aktivněji zapojovány jednotlivé místní církve). V roce 2018 pak změnil některé prvky ve slavení biskupského synodu.²⁹ Jinak i tento kardinál hovoří o synodalitě spíše jako společném putování a nijak nezmiňuje oblast moci řídicí. Také na poslední kardinálské konzistoři a setkání kardinálského sboru (27. 8 – 30. 8. 2022 v Říme) se téma laiků a synodality probíralo.³⁰ Jedním z nově jmenovaných kardinálů byl již výše uvedený Gianfranco Ghirlanda, a právě on zdůraznil, že existují dikasteria, v nichž je vhodné mít v čele laiky. Příkladem je Dikasterium pro laiky, rodinu a život, které podle kanonisty zahrnuje oblasti, které laici „žijí“ a v nichž „mají zkušenosti“. „*Neexistuje žádná stanovená prekluze,*“ potvrdil Ghirlanda.³¹ Zároveň dodal, že v případech tribunálů „*konstituce nepotlačuje Kodex kanonického práva, který stanoví, že ve věcech týkajících se kleriků rozhodují*

²⁷ Srov. *Národní syntéza Synody o synodalitě*, n. 3.7. Dostupné z přílohy z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220722text-narodni-syntezy-synody-o-synodalite> [cit. 30. 9. 2022].

²⁸ Srov. Kardinál Grech: Synodalita, téma pro reformu kurie. *Vatican News* [online]. [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/cirkev/news/2022-08/kardinal-grech-synodalita-tema-pro-reformu-kurie.html>

²⁹ Srov. FRANCESCO. Costituzione apostolica „Episcopalis communio“ sul sinodo dei vescovi. *Holly See Press Office* [online]. Roma, 15. 9. 2018 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/09/18/0653/01389.html>. Třeba současný tříletý synodální proces by měl být rozdělený do tří fází, na diecézní, kontinentální, univerzální. Spočívat bude v konzultacích a rozlišování. Vyvrcholí shromážděním Biskupské synody v říjnu 2023 v Římě. Změnou je také chápání závěrečného dokumentu synodu, který byl doposud nezávazným podkladem pro papeže, který na jeho základě (ale klidně i nezávisle na něm) vytvářel posynodální exhortaci. Nyní by se tento závěrečný dokument měl poté, co jej papež schválí, nově stát součástí rádného magisteria Petrova nástupce (čl. 18).

³⁰ Tisková zpráva: Papež a kardinálové, druhý den jednání. Ústřední je téma laiků. *Vatican News* [online]. 30. 8. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2022-08/papez-a-kardinalove-druhy-den-jednani-ustredni-je-tema-laiku.html>

³¹ *Ibid.*

klerici [...] Církev zůstává hierarchií. Nevylučuje funkci kněze nebo biskupa, záleží na různých situacích“. Tato zpráva může ukázat na to, že po PE ani samotným kardinálům některé papežovy záměry nejsou zcela zřejmé.

6 Závěr

Reorganizace Římské kurie a vydání nové apoštolské konstituce Praedicate evangelium bylo mnoho let očekáváno, protože díky dílčím změnám, které každý z nástupců papeže Jana Pavla II. na papežském stolci do kuriální organizace vnesl, byla situace již velmi nepřehledná a toto sjednocení bylo proto nutné. V příspěvku jsme popsali jak stručně některé z těchto změn, tak dopad konstituce na postavení laiků v církvi či vznik Dikasteria pro laiky, rodinu a život. Důležitost tohoto dikasteria spatřujeme především ve sjednocení a koordinaci, sjednocení a zastřešení dříve samostatných oblastí souvisejících s laickým životem v církvi, specifickým právě svojí sekularitou jakožto jakýmsi bonusem, díky kterému se evangelijní poselství může dostávat i do oblastí, kam přístup kleriků či řeholníků není tak snadný či možný.

Ohledně skutečného zapojení laiků do řízení církve či převzetí částí řídicí moci vidíme dopady především v rovině praktické. Teologické zdůvodnění ukotvení laické moci v trojím rozměru Kristovy služby pro ni dosud podáno nebylo. Také jakési legislativní zakotvení je pouze částečné (minimálně část o římské kurii v CIC chce přepracovat v kontextu papežovy praxe). Praktické implikace ovšem ukazují, že se stále přibližujeme možnosti, aby laikové byli „uznání za schopné“ nejen kooperovat na řídicí moci v církvi, ale být jejími skutečnými nositeli (již nyní prakticky minimálně v rozměru soudním a výkonném), a to z moci křtu a následného vyvolení a pověření ze strany církevní autority, mající tuto moc (tedy biskupů). Dále bude potřebná i úprava dalších kánonů CIC, především kán. 129 a 1421 i dalších. Pokud by měla být synodalita jen aktivizací laiků a celého Božího lidu, měla by dopad pouze na rovině poradní, což probíhá již nyní a není to zpochybňováno. Pokud ovšem přesáhne do oblasti řídicí moci, bude nutné korigovat teologické základy nauky o posvátné moci (potestas sacra), jak ji přednesl II. vatikánský koncil. To ovšem uvidíme nejdříve po ukončení (dvou zasedání, která jsou papežem avizována) synodu biskupů o synodalitě, tedy nejdříve na konci roku 2023.

Literatura

- FRANCESCO. Costituzione apostolica „Episcopalis communio“ sul sinodo dei vescovi. *Holly See Press Office* [online]. Roma, 15. 9. 2018 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/09/18/0653/01389.html>
- FRANCISCUS. Literrae apostolicae motu proprio datae Sedula Mater quibus Dicasterium pro laicis, famiglia et vita constituitur. *Holly See* [online]. 15. 8. 2016 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/la/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160815_sedula-mater.html
- FRANCISCUS, PP. Costituzione Apostolica „Praedicate Evangelium“ sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al Mondo. *Holly See Press Office* [online]. 19. 3. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/03/19/0189/00404.html>
- GHIRLANDA, G. De laicis iuxta novum codicem. *Periodica de Re morali, canonica et liturgica*. 1983, roč. 72, č. 1.
- IOANNES PAULUS II. Constitutio apostolica Pastor bonus de Romana curia (28. 6. 1988). In: *Enchiridion Vaticanum*. 1998–1989, č. 787–1070.
- LŮDICKE, K. Kommentar zum kán. 1421/4. In: *Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici [Band 5]*. Essen: Ludgerus Verlag, März 1988.
- MENKE, M. Soudní moc církve a účast laiků na ní. In: *Studia theologica*. Olomouc: CMTF UP, zima 2008, č. 34, s. 52–73. ISSN 1212-8570.
- PAPEŽ FRANTIŠEK. Papež o reformě římské kurie: Rezistence jsou nezbytné a zdravé. Promluva k římské kurii. *Radio Vaticana* [online]. 22. 12. 2016 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=24944
- ROMANKO, A. Nowe struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii rzymskiej. *Roczniki nauk prawnych*. 2016, Tom XXVI, č. 3, s. 99–120.
- Apoštolský list daný motu proprio „Spiritus Domini“ k úpravě kánonu 230 § 1 Kodexu kanonického práva, týkajícího se přístupu žen k pověření službou lektorátu a akolytátu (10. ledna 2021). *Acta ČBK*. 2021, č. 16, s. 19–20.

Apoštolský list daný motu proprio „Antiquum ministerium“, kterým se ustanovuje služba katechety (10. května 2021). *Acta ČBK*. 2021, č. 16, s. 26–32.

Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27. 5. 1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1–593.

Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica „Praedicate Evangelium“ sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo. *Holly See Press Office* [online]. 21. 3. 2022 [cit. 30. 5. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/03/21/0192/00417.html#ghirlanda>

Chirographum quo instituitur Consilium Cardinalium ad adiuvandum Romanum Pontificem in Universali Ecclesia gubernanda adque suscipiendum consilium emendationis Constitutionis Apostolicae „Pastor Bonus“ de Curia Romana (28. 9. 2013), AAS 105 (2013), s. 875–876.

Ghirlanda: con la Praedicate Evangelium una Chiesa più missionaria e sinodale. *Vatican News* [online]. 4. 7. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/it/vaticano/news/2022-06/ghirlanda-preaedicate-evangelium-carrierismo-riforma-curia.html>

Giovanni Paolo II, Discorso ai Vescovi statunitensi di Baltimora, Washington, Atlanta e Miami in visita ad limina Apostolorum, del 2-7-1993, nn. 2-6, in *L'Osservatore Romano*, 4-7-1993.

Kardinál Grech: Synodalita, téma pro reformu kurie. *Vatican News* [online]. [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/cirkev/news/2022-08/kardinal-grech-synodalita-tema-pro-reformu-kurie.html>

Kardinál Semeraro: reforma kurie s Praedicate Evangelium nekončí. *Círken.cz* [online]. 22. 3. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: https://zpravy.cirkev.cz/kardinal-semeraro-reforma-kurie-s-praedicate-evangelium-nekonci_6126

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání. Přeložil Miroslav Zedníček. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994, ISBN 80-7113-082-6.

Národní syntéza Synody o synodalitě, n. 3.7. Dostupné z přílohy z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220722text-narodni-syntezy-synody-o-synodalite> [cit. 30. 9. 2022].

Stanovy Dikasteria pro laiky, rodinu a život (český text). *Církev.cz* [online]. [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z přílohy z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160606papez-schvalil-standovy-noveho-dikasteria-pro-laiky-rodinu-a-zivot>

Statuto del Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita. *Holly See Press Office* [online]. 8. 5. 2018 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/05/08/0329/00712.html#ita>

Tisková zpráva: Papež a kardinálové, druhý den jednání. Ústřední je téma laiků. *Vatican News* [online]. 30. 8. 2022 [cit. 30. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2022-08/papez-a-kardinalove-druhy-den-jednani-ustredni-je-tema-laiku.html>

Contact – e-mail

monika.menke@upol.cz

ROLE OSOBNÍ VÍRY PŘI UZAVÍRÁNÍ MANŽELSTVÍ V KATOLICKÉ CÍRKVI

Jiří Zámečník

Cyrlometodějská teologická fakulta, Univerzita
Palackého v Olomouc, Česká republika

Abstract in original language

Analyzujeme roli víry při slavení svátostí v katolické církvi. Zmíníme také tradiční doktrínu katolické církve o přirozeném manželství a o svátostném manželství. Představíme roli víry při slavení svátosti manželství a také otázku úmyslu „konat to, co koná církev“, jakožto nezbytnou minimální podmínku pro platné slavení svátosti manželství.

Keywords in original language

Manželství; svátost; víra; úmysl.

Abstract

We will analyze the role of faith in the celebration of the sacraments in the Catholic Church. We will also mention the traditional doctrine of the Catholic Church about the natural marriage and the sacramental marriage. We will present in detail the role of faith in the celebration of the sacrament of marriage and also the question of the intention “to do what the Church does” as a necessary minimal condition for the valid celebration of the sacrament of marriage.

Keywords

Marriage; Sacrament; Faith; Intention.

1 Úvod

V dnešní době snad již nikdo nepochybuje o tom, že právo na manželství je jedním ze základních práv lidské osoby. Katolická církev také učí,

že manželství mezi pokřtěnými je jednou ze sedmi svátostí, což není pouze součástí aktuální nauky církve, ale je to dogma víry. Svátost manželství má ovšem mezi všemi ostatními svátostmi tuto zvláštnost: je svátostí skutečnosti, která již existuje v ekonomii stvoření, samotná manželská smlouva je ustanovena Stvořitelem „na začátku“.¹

Přičemž, co se týče svátostí, stále platí prohlášení II. vatikánského koncilu týkající se vztahu mezi vírou a svátostmi:

„Posvátná liturgie nevyčerpává všechnu činnost církve. Dříve než mohou lidé přistoupit k liturgii, potřebují být povoláni k víře a k obrácení: ‚Jak ho mohou vzít, když v něho neuvěřili? A jak v něj mohou uvěřit, když o něm ještě neshýšeli? Jak o něm mohou uslyšet bez hlasatele? Ale jak mohou hlásat, jestliže nebyli poslání?‘ (Řím 10, 14-15).“²

„(Svátosti) víru nejen předpokládají, ale také ji slovy i věcmi živí, posilují a vyjadřují. Proto se nazývají svátosti víry.“³

Je však třeba vzít v potaz současnou situaci lidské společnosti, která se projevuje jak přítomností „pokřtěných nevěřících“, tak přítomností různých mylných ideologií o manželství jako takovém či o jeho podstatných vlastnostech, ke kterým se dá započítat i svátostnost manželství.

Nauka katolické církve na jedné straně, osobní situace mnoha pokřtěných nevěřících nebo věřících „v Boha, ale ne v církev“ a v její učení na straně druhé, nás nutí se zamyslet: Jak aplikovat učení církve na dnešní situaci? Jak mluvit o svátosti manželství před pokřtěnými nevěřícími? Jak dosáhnout toho, aby se víra církve setkala s přirozenou inklinací člověka k manželství? Tímto příspěvkem nemohu dát dokonalou a definitivní odpověď na výše uvedené otázky. Chci ale poukázat na to, jak se katolická církev horlivě snaží, od Druhého vatikánského koncilu až dodnes, stále více chápat a vysvětlovat svátost manželství, zvláště v kontextu velkých kulturních proměn posledních desetiletí.

1 Cfr. Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, 68.

2 *Sacrosanctum Concilium*, 9.

3 *Sacrosanctum Concilium*, 59.

2 Svátost manželství

Kodex kanonického práva popisuje svátost manželství těmito slovy:

„Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manžela a na zplnění a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšeno Ježíšem Kristem na svátost. Proto mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí.“⁴

Katechismus katolické církve se o svátosti manželství vyjadřuje takto:

„Povolání k manželství je vepsáno do samé přirozenosti muže a ženy, jak vyšli z rukou Stvořitele. Manželství není čistě lidské zřízení, přes všechny změny, kterými prošlo během staletí, v různých kulturách, sociálních strukturách a v duchovních postojích. Tyto rozmanitosti nesmějí dát zapomenout na společné a trvalé rysy. I když důstojnost této instituce nevysvítá všude se stejnou jasností, existuje ve všech kulturách určitý smysl pro velikost manželského spojení, protože šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství.“⁵

„Celý křesťanský život nese znamení manželské lásky Krista a církve. Již křest, který uvádí do Božího lidu, je svatebním tajemstvím: je takřka svatební lázně před svatební hostinou, eucharistií. Křesťanské manželství se tak stává účinným znamením, svátostí smlouvy mezi Kristem a církví. Protože manželství mezi pokřtěnými vyjadřuje a udílí milost, je pravdou svátostí nové smlouvy.“⁶

Tridentský koncil v reakci na kritiku vznesenou protestantskou reformací ustanovil na svém 7. zasedání roku 1547 definitivní počet svátostí katolické církve; jednou z těchto sedmi svátostí je právě manželství.

Na svém 24. zasedání roku 1563 schválil nauku o svátosti manželství a s ní souvisejících dvanáct kánonů. První z těchto dvanácti kánonů o svátosti manželství prohlašuje: *„Pokud někdo tvrdí, že manželství není v pravém smyslu jednou ze sedmi svátostí zákona evangelia, ustanoveného Kristem, ale že jej vymysleli lidé v církvi, a že neuděluje milost, budiž anathema.“*

Koncil hájil nejenom svátostnost a účinnost milosti manželství, ale také pravomoc církve upravovat sňatkové náležitosti podle norem kanonického

⁴ Kodex kanonického práva, kan. 1055.

⁵ Katechismus katolické církve, 1603.

⁶ Ibid., 1617.

práva. V této linii také koncil vydal dekret Tametsi. Dekret, který vyžadoval, aby věřící uzavřeli sňatek před místním ordinářem nebo farářem nebo před knězem delegovaným jedním z nich. Prvotním účelem dekretu Tametsi bylo učinit formu veřejného slavení nepostradatelným prvkem manželství, a tak vyřešit problém kanonické formy na praktické pastorační úrovni.

Magisterium se také vícekrát vyslovalo ve prospěch neoddělitelnosti manželské smlouvy od svátosti samotné, a to zejména v dobách, kdy byla popírána svátostnost křesťanského manželství, nebo kdy stát a církve bojovaly o nárok na kompetenci nad institutem manželství. Pius VI. v roce 1788 v písemné odpovědi na otázku jistého biskupa prohlásil, že manželské záležitosti by měly podléhat výhradnímu posouzení církve, protože manželská smlouva je jednou ze sedmi svátostí ustanovených Kristem.

Abychom lépe porozuměli vztahu mezi vírou a svátostí manželství, zamysleme se se nyní nad vztahem mezi vírou, křtem a církví, protože právě prostřednictvím této triády je manželství mezi pokřtěnými samo o sobě svátostí.

Víra je především darem a milostí od Boha, udělená jednotlivci, který pro sebe nalézá v církvi životně důležitý prostor. Víra je úkonem člověka, ve kterém přijímá Boha jako absolutní milost.

Nauku církve o svátosti manželství lze shrnout tímto způsobem – k uzavření platného svátostného manželství jsou zapotřebí tři prvky: oba manželé musí být pokřtěni; oba manželé musí souhlasit s manželstvím a s jeho podstatnými vlastnostmi, tj. jednotou, nerozlučitelností a otevřeností životu; a konečně, je-li alespoň jeden z manželů katolík, musí se slavení obřadu řídit kanonickou formou. V této tradiční perspektivě není osobní víra manželů považována za samostatný požadavek k platnosti svátosti manželství. I když je nutné, aby manželé „měli v úmyslu konat to, co koná církev“, aby byla svátost manželství uzavřena platně, otázka úmyslu se liší od otázky „osobní víry“, která je v tomto kontextu chápána jako výslovné přivlastnění si víry církve jednotlivcem. Dá se říci, že „osobní víra“ je sice nezbytná k získání plodů svátostného manželství, ale není nutná pro jeho platnost.

3 Nedostatek víry

V motu *Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, přesněji v jeho Procesních pravidlech, papež František udává výčet různých podmínek, které umožňují diecéznímu biskupovi zahájit „processus brevior“:

„Mezi věcné a osobní okolnosti, které dovoluji projednat záležitost neplatnosti manželství ve zkráceném řízení před biskupem podle kán. 1683–1687, patří například: takový nedostatek víry, který může způsobit simulaci souhlasu nebo omyl determinující vůli.“⁷

Je důležité poznamenat, že zde se netvrdí, že by samotný „nedostatek víry“ učinil dané manželství neplatným, ale pouze takový nedostatek, který kompromituje manželský souhlas nebo způsobuje omyl determinující vůli. Zbývá tedy prokázat, že v určitém konkrétním případě nedostatek víry způsobil i vyloučení jedné nebo více podstatných vlastností svátosti manželství. Tento požadavek je tedy v souladu s doktrínou formulovanou Janem Pavlem II., totiž že nedostatek víry ovlivňuje platnost manželství „pouze tehdy, je-li jeho platnost ovlivněna na přirozené úrovni, v níž je umístěno samotné svátostné znamení“⁸.

Tento výrok Jana Pavla II. byl v nedávné době znovu potvrzen Mezinárodní teologickou komisí v dokumentu „Vzájemnost mezi vírou a svátostmi ve svátostné ekonomii“. Pojednání o svátosti manželství uzavírá totiž dokument těmito slovy:

„Náš návrh odmítá dva extrémy. Na jedné straně naprostý svátostný automatismus, podle něhož by každé manželství mezi pokřtěnými bylo svátostí, a to ať už kvůli přítomnosti minimální víry, spojené s křesťním ‚charakterem‘, nebo pouze díky nadpřirozenému zásahu Krista a církve. Na druhé straně odmítáme elitářský svátostný skepticismus, který tvrdí, že jakýkoli stupeň absence víry poškozují úmysl, a proto zneplatňuje svátost. Prohlašujeme, že v případě nepřítomnosti víry tak explicitní a jasně, jako je tomu u ‚pokřtěných nevěřících‘ popsaných výše, existují vážné pochybnosti o existenci úmyslu, který zahrnuje dobra přirozeného manželství, jak je chápáno církví, a nechávají tak prostor pro relevantní a vážné námitky týkající se existence svátostného manželství.“

⁷ FRANTIŠEK. *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Procesní pravidla pro řízení ve věci neplatnosti manželství, Čl. 14 § 1.

⁸ Cfr. Promluva papeže Jana Pavla II. k Římské Rotě, 30. 1. 2003.

*Je tedy v souladu se svátostnou praxí církve odpírat svátost manželství těm, kdo o ni za těchto podmínek žádají, jak tvrdil již papež Jan Pavel II.*⁹

4 Závěr

Stále platná nauka církve, jak ji jasně potvrdil již právě Jan Pavel II., spočívá v tom, že svátost křtu spolu s „rozhodnutím muže a ženy uzavřít sňatek podle Božího plánu“¹⁰ v sobě zahrnuje implicitní víru, která je pro platnost svátosti manželství dostačující. V důležité pasáži své apoštolské exhortace „Familiaris Consortio“ se Jan Pavel II. věnuje roli víry v manželství a vyjadřuje se tímto výstižným způsobem, který citujeme pro závěrečné shrnutí našeho příspěvku:

„Víra toho, kdo žádá církev o uzavření manželství, může mít totiž různé stupně, a je prvořadou povinností duchovního správce, aby pomohl tuto víru znovu vzbudit, posílit ji a dovést k zralosti. Ale je třeba také chápat důvody, které vedou církev k tomu, aby připustila k církevnímu sňatku i toho, kdo je disponován nedokonale.

Svátost manželství má vzhledem k ostatním svátostem tuto zvláštnost: jako svátost obsahuje skutečnost, která už je dána v řádu stvoření. Je to tentýž manželský svazek, který ustanovil Stvořitel „na počátku“. Když se muž a žena rozhodnou vstoupit spolu do manželství ve smyslu tohoto plánu stvoření, to znamená zavázat se neodvolatelným manželským souhlasem na celý život k celoživotní lásce a k bezpodmínečné věrnosti, je v tomto rozhodnutí obsažen skutečně, i když ne zcela vědomě, postoj hluboké poslušnosti k vůli Boží, a ta by nebyla možná bez jeho milosti. Proto takoví snoubenci nastoupili vlastní opravdovou cestu spásy, kterou může doplnit a dovršit svátostný obřad a bezprostřední příprava na něj, neboť je zde pravý úmysl.

Na druhé straně je pravda, že v některých krajích žádají snoubenci spíš z pohnutek společenských než náboženských, aby směli mít svatbu v kostele. To samo o sobě není nic divného. Svatba není událost, která by se týkala jen snoubenců. Ve své podstatě je to také jev společenský, který zavazuje snoubence právě před společností. A odedávna býval svatební obřad slavností

⁹ Mezinárodní teologická komise, *Vzájemnost mezi vírou a svátostmi ve svátostné ekonomii*, 181.

¹⁰ Cfr. Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, 68.

spojující rodiny a přátele. Je tedy zřejmé, že spolu s osobními pohnutkami vedou k prosbě o svatbu v kostele též takovéto pohnutky společenské.

Avšak nesmí se zapomínat, že i takoví snoubenci jsou svým křtem už skutečně uzavřeni do snoubenecké smlouvy Krista s církví, že skrze ni svým pravým úmyslem přijímají Boží záměr s manželstvím, a tak aspoň nepřímo souhlasí s tím, co zamýšlí církev, když je oddává. Pouhá okolnost, že v žádosti o církevní oddávky jsou také pohnutky společenské, neopravňuje ještě duchovního správce k jejich případnému odmítnutí. Ostatně, jak učí 2. vatikánský sněm, svátosti už liturgickými slovy a obřadními prvky živí a posilují víru, tu víru, o kterou se už snoubenci snaží svým pravým úmyslem a která jistě nalezne v Kristově milosti další pomoc a oporu.¹¹

Literature

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995, 603 s.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s.

Kodex kanonického práva, Úřední znění textu a překlad do češtiny, latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. Praha, 1994, xxiii, 812 s.

Familiaris consortio. Praha: Zvon, 1992, 101 s.

Promluva papeže Jana Pavla II. k Římské Rotě, 30. 1. 2003.

Apoštolské listy papeže Františka Mitis Iudex Dominus Iesus a Mitis et Misericors Iesus. Brno: Akademie kanonického práva, 2015, 46 s.

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Vzájemnost mezi vírou a svátostmi ve svátostné ekonomii*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021, 183 s.

Contact – e-mail

jirka.zamecnik@seznam.cz

¹¹ Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, 68.

DISKRIMINACE CÍRKVÍ V ČR V OBLASTI UDĚLOVÁNÍ GRANTŮ NA PRÁCI S DĚTMI A MLÁDEŽÍ

Tomáš Grundza

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Jednou z častých forem diskriminace církví je vyloučení církví, jejich organizačních článků a evidovaných právnických osob z okruhu oprávněných žadatelů v dotačních a grantových programech zaměřených na práci s dětmi a mládeží. Autor v tomto příspěvku představuje současnou situaci financování práce s dětmi a mládeží v České republice, posuzuje konkrétní dotační programy a zamýšlí se nad důvody a důsledky této nerovnosti.

Keywords in original language

Diskriminace církví; práce s dětmi; práce s mládeží; děti; mládež; dotace; granty; financování; spolek; organizace dětí a mládeže; život ve farnosti.

Abstract

One of the most frequent form of the discrimination against churches is the exclusion of churches, their organizational units, and registered legal entities from the group of eligible applicants in subsidy and grant programs focused on work with children and youth. In this paper, the author presents the current situation of financing work with children and youth in the Czech Republic, assesses specific grant programmes and reflects on the reasons and consequences of this inequality.

Keywords

Discrimination of the Churches; Work with Kids; Work with Youth; Children; Youth; Subsidy; Grants; Financing; Voluntary Association; Children and Youth Organizations; Life in the Parish.

1 Církeve pracující s dětmi a mládeží, Potřeba financování této oblasti

Aktivní dobrovolníci ve farnostech, farních sborech a jiných částech církve se často angažují v práci s dětmi a mládeží. Vznikají pak velmi zajímavé projekty, ať už celoroční činnost (společenství mládeže) nebo i jednorázové akce ve formě letních táborů, výletů či víkendovek. Dříve nebo později se při pořádání těchto akcí narazí na otázku financování daných aktivit, na otázku financování vzdělávání dobrovolníků pracujících s dětmi a mládeží a také na otázku zajištění a financování materiálu a vybavení pro tyto aktivity. Při bližším prozkoumání možností však tyto organizátoři zjistí, že aby mohli čerpat finanční prostředky na práci s dětmi a mládeží z veřejných zdrojů, nevystačí si s organizováním své činnosti prostřednictvím institutů kanonického práva a za využití evidovaných právnických osob, neboť církve a evidované právnické osoby jsou v dotačních a grantových titulech určených pro práci s dětmi a mládeží často diskriminovány tím, že jsou vyloučeny z okruhu oprávněných žadatelů.

2 Současná situace financování práce s dětmi a mládeží

V současné době jsou pro financování práce s dětmi a mládeží z veřejných zdrojů klíčové národní dotační programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, dále pak dotační programy vyhlašované kraji či hlavním městem Prahou a v neposlední řadě grantové a dotační programy vyhlašované a udělované obcemi či v případě členěných statutárních měst také městskými částmi. Mimo výše uvedené finanční zdroje je práce s dětmi a mládeží financována z darů, výnosů z vlastního majetku organizací pracujících s dětmi a mládeží a také z prostředků získaných jako úhrada za služby poskytované těmito organizacemi.

3 Dotační programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypisuje stabilně tři národní dotační programy pro práci s dětmi. Jedná se o dotační program pro střešní

organizace, který je vyhrazen pouze pro žadatele mající právní formu spolku ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „občanský zákoník“) a zároveň na základě svazového principu sdružují jiné právnické osoby.¹ Mezi typické žadatele v této výzvě patří např. Junák-český skaut, z. s. nebo Pionýr, z. s. Alokace této výzvy na rok 2022 byla 21 500 000 Kč.

Druhý národní dotační program je určen pouze pro nestátní neziskové organizace uznané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro práci s dětmi a mládeží. Titul nestátní neziskové organizace uznané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro práci s dětmi a mládeží může získat pouze žadatel, který úspěšně naplní patnáct kritérií týkajících se jeho činnosti a jehož právní forma je obecně prospěšná společnost, zřízená podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a spolek nebo ústav, zřízený podle občanského zákoníku.² Mezi nestátní neziskové organizace uznané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro práci s dětmi a mládeží patří například Junák-český skaut, z. s., Liga lesní moudrosti, z. s., Mladí ochránci přírody, z. s., Pionýr, z. s. nebo Český rybářský svaz, z. s.³ Alokace této výzvy na rok 2022 byla 157 000 000 Kč.

Třetí dotační program, který vypisuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je určen pro projekty nestátních neziskových organizací s nadregiónálním dopadem, kde tato dotace může být „udělena spolkům nebo ústavům, zřízeným podle občanského zákoníku, obecně prospěšným společnostem, zřízeným podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů nebo účelovým zařízeními registrovaných církví a náboženských společností, zřízeným podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů, pokud

1 Výzva práce s dětmi a mládeží 2022 pro střední organizace. MŠMT [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/56313_1_1/

2 Výzva k předkládání žádostí o udělení titulu nestátní nezisková organizace uznaná MŠMT pro práci s dětmi. MŠMT [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/55400_1_1/

3 Nestátní neziskové organizace uznané MŠMT pro práci s dětmi a mládeží (na léta 2022–2023). MŠMT [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/nno-uznana-msmt-pro-praci-s-detmi-a-mladezi-na-leta-2022>

vykonávají alespoň některou z činností vyjmenovaných v § 7 odst. 1 písm. f) rozpočtových pravidel.“⁴ Alokace této výzvy na rok 2022 byla 27 000 000 Kč.

Tento třetí dotační program Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy nezahrnuje do kategorie oprávněných žadatelů všechny evidované právnické osoby. Evidované právnické osoby dělíme na dva druhy: „(1) evidované právnické osoby podle § 15a odst. 1 písm. a) zákona neboli tzv. ‚orgány registrované církve a náboženské společnosti založené za účelem vyznávání náboženské víry‘ a (2) evidované právnické osoby podle § 15a odst. 1 písm. b) zákona neboli tzv. ‚účelová zařízení pro poskytování charitativních služeb‘.“⁵ Tento dotační program MŠMT zahrnuje do kategorie oprávněných žadatelů pouze druhou skupinu evidovaných právnických osob.

4 Problematika krajských rad a České rady dětí a mládeže

Krajské rady dětí a mládeže jsou dobrovolným seskupením neziskových organizací, které pracují s dětmi a mládeží v jednotlivých krajích České republiky. Samy krajské rady jsou seskupeny v České radě dětí a mládeže. Prostřednictvím krajských rad a České rady dětí a mládeže je možné čerpat některé vybrané dotační tituly, avšak hlavní benefit členství v krajské radě nebo v České radě dětí a mládeže spočívá v možnosti stát se účastníkem pojištění, které zahrnuje pojištění odpovědnosti organizace, úrazové pojištění účastníků a osob pracujících s dětmi a mládeží, odpovědnost osob pracujících s dětmi a mládeží a pojištění dětské skupiny. Toto pojištění je pro členy krajských rad a členy České rady dětí a mládeže poskytováno bezplatně či za symbolické částky a je financováno z dotačního titulu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Členství v České radě dětí a mládeže a krajských radách je ovšem omezeno pouze na právnické osoby, jejichž právní forma je spolek, obecně prospěšná společnost, ústav, nadace nebo nadační fond.⁶

⁴ Výzva práce s dětmi a mládeží 2022 pro projekty nestátních neziskových organizací s nadregionálním dopadem. MŠMT [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/56397_1_1/

⁵ TRETERA, J. R., HORÁK, Z. *Konfesionální právo*. Praha: Leges, 2015, s. 129–130. ISBN 978-80-7502-118-2.

⁶ Stanovy. *Česká rada dětí a mládeže* [online]. Článek 4 [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <http://crdm.cz/zakladajici-dokumenty/stanovy-ceske-rady-deti-a-mladeze/>

5 Vybrané dotační programy krajů, statutárních měst, obcí a městských částí

Některé dotační programy na činnost s dětmi a mládeží vyhlášené kraji, statutárními městy, obcemi či městskými částmi jsou nastaveny tak, že oprávněným žadatelem nemohou být církve ani evidované právnické osoby dle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to ani v případě, kdy by práce s dětmi byla jejich hlavní činností.

V dotačním programu podpory využití volného času dětí a mládeže Hlavního města Prahy jsou oprávněnými žadateli pouze právnické osoby založené podle občanského zákoníku, tj. spolky, pobočné spolky, nadace či nadační fondy a ústavy.⁷ Na tento program je na rok 2023 v rozpočtu hlavního města Prahy vyčleněno 43 milionů korun českých.

Královéhradecký kraj vypisuje dotační program pro podporu celoroční činnosti organizací dětí a mládeže a pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase a vzdělávání vedoucích a dalších dobrovolných pracovníků, kde oprávněným žadatelem je spolek nebo pobočný spolek založený podle občanského zákoníku.⁸ V rozpočtu kraje bylo v roce 2022 na tento dotační program vyhrazeno 1 100 000 Kč.

Diskriminační pravidla ohledně právní formy má nastaveno například i město Kolín, kde v programu na materiální podporu neškolských organizací zabývajících se mimoškolní činností dětí je oprávněným žadatelem pouze právnická osoba, jejíž právní forma je spolek založený dle občanského zákoníku.⁹

Jedná se pouze o namátkový výčet některých dotačních programů, které diskriminují církve a evidované právnické osoby na základě právní formy – takto

⁷ Program podpory a využití volného času dětí a mládeže pro rok 2023. *Hlavní město Praha* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.praha.eu/file/3462837/Vyhlaseni_2023.pdf

⁸ Podpora celoroční činnosti organizací dětí a mládeže a pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase a vzdělávání vedoucích a dalších dobrovolných pracovníků. *Královéhradecký kraj* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://dotace.kr-kralovehradecky.cz/dotace/DocumentHandler.ashx?Id=321418>

⁹ Program na materiální podporu neškolských organizací zabývajících se mimoškolní činností dětí a mládeže v územním obvodu města Kolín pro rok 2022. *Město Kolín* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.mukolin.cz/prilohy/Temp/n_18_priloha_4_dota-cn-u_program_ksm_2022.pdf

chybně nastavených programů existuje větší množství. Je otázkou, zda se jedná o opomenutí a neznalost, kdy příslušní úředníci nevědí o možnosti existence jiných právnických osob, než těch založených podle občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích, či zda se jedná o úmysl, kdy jsou evidované právnické osoby z těchto programů vylučovány vědomě.

6 Výsledný stav

Na základě výše popsaného stavu dotačních programů dochází k situaci, kdy osoby činné ve farnostech, farních sborech či v jiných právnických osobách zřizovaných přímo církvemi, které pracují s dětmi a mládeží, se v potřebě zajištění financování svých aktivit sdruží ve spolku založeném dle občanského zákoníku, prostřednictvím kterého tuto činnost provozují.

Příkladem takovýchto organizací pak může být například Asociace křesťanských spolků mládeže, z. s., která sdružuje jako střešní organizace několik dalších křesťanských spolků pracujících s dětmi a mládeží (např. Anima Iuventutis, z. s., Sdružení Jedlová, z. s. nebo Sdružení Petrov, z. s.). Mezi nestátní neziskové organizace uznané MŠMT pro práci s dětmi a mládeží patří Salesiánské hnutí mládeže, z. s., Salesiánské kluby mládeže, z. s. a Royal Rangers v ČR z. s. Jedná se dále také o drobné spolky, kterými jsou například Spolek Pyramida, který pořádá Runway camp (letní tábor pro mladé křesťany ve věku 15 až 23 let, kteří chtějí jít dál na cestě s Bohem)¹⁰, či Animátorský kurz Lift (dvouletý formační kurz pro mladé, který je o prohloubení vztahu s Bohem, ale také o získání nových informací a o možnosti inspirovat, nechat se inspirovat a společně růst)¹¹ a také spolek Ignisio z. s., který sdružuje dobrovolníky z Římskokatolické farnosti u kostela sv. Antonína Praha-Holešovice za účelem práce s dětmi a mládeží a pořádá letní tábory, víkendovky a výlety, ale také celoročně pracuje s dětmi a mládeží.¹²

Vhodnějším stavem by bylo zachovat tyto aktivity přímo jako součást daných společenství (farností, farních sborů...) nebo je provozovat prostřednictvím jiných právnických osob založených dle kanonického práva.

¹⁰ *Runway Camp* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://runwaycamp.cz>

¹¹ *Animátorský kurz Lift 21* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://lift.adcm.cz>

¹² *Ignisio* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://ignisio.cz>

V případě, že se osoby činné v církvi, které mají zájem pracovat s dětmi a mládeží nesdruží v právnické osobě založené dle občanského zákoníku, nejsou zcela konkurenceschopné vůči ostatním organizacím pracujícím s dětmi a mládeží. Musí řešit nedostatek finančních zdrojů pro pořádání akcí nebo některé akce ani z finančních důvodů uspořádat nemohou.

Literature

TRETERA, J. R., HORÁK, Z. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, 416 s. ISBN 978-80-7502-118-2.

Asociace křesťanských spolků mládeže [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://aksm.cz>

Česká rada dětí a mládeže [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <http://crdm.cz>

Dotační oblast – Volnočasové aktivity 2022. *Dotační portál Krajského úřadu Královéhradeckého kraje* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://dotace.kr-kralovehradecky.cz/dotace/Modules/DOTISKUHK/Pages/Public/ProjectList.aspx?Id=4>

Program materiální podpora neškolských organizací zabývajících se mimoškolní činností dětí a mládeže v územním obvodu města Kolín pro rok 2022. *Město Kolín* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.mukolin.cz/prilohy/Temp/n_18_priloha_4_dota-en-u_program_ksm_2022.pdf

Nestátní neziskové organizace uznané MŠMT pro práci s dětmi a mládeží (na léta 2022–2023). *MŠMT* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/nno-uznana-msmt-pro-praci-s-detmi-a-mladezi-na-leta-2022>

Podpora nestátních neziskových organizací pro rok 2022 v oblasti práce s dětmi a mládeží. *MŠMT* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/podpora-nestatnich-neziskovych-organizaci-pro-rok-2022-v-1>

Program podpory využití volného času dětí a mládeže na rok 2023. *Hlavní město Praha* [online]. [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/finance/dotace_a_granty/mestske_granty/volny_cas_deti_a_mladeze/program_podpory_vyuziti_volneho_casu_2.html

Contact – e-mail

tomas@grundzka.cz

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.; prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.;
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.;
prof. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D., M.Ed.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Mgr. Markéta Munzarová, Dr. rer. nat.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
prof. PhDr. Lubomír Spurný, Ph.D.; doc. Ing. Rostislav Staněk, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.; doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

Církev a stát 2022

Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D. (ed.)

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2022

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Scientia, sv. č. 727

1., elektronické vydání, 2022

ISBN 978-80-280-0152-0 (online ; pdf)
www.law.muni.cz

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

ISBN 978-80-280-0152-0

9 788028 001520